

UCHWAŁA NR LXVI/370/18

RADY GMINY ŁĄDEK

z dnia 6 września

**w sprawie przyjęcia "Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Łądek
na lata 2018-2021"**

Na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 9, art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. 2018 r., poz. 994 z późn. zm.) i art. 87 ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. 2017 r., poz. 2187 z późn. zm.) **Rada Gminy Łądek uchwala, co następuje:**

§ 1. Przyjmuje się do realizacji "Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Łądek na lata 2018-2021", który uzyskał pozytywną opinię Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu w brzmieniu stanowiącym załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Łądek.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego.

**PRZEWODNICZĄCY
RADY GMINY ŁĄDEK**

Waldemar Błaszczak
Waldemar Błaszczak

C

C

**GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY ŁĄDEK
NA LATA 2018-2021**

Opracowała:
Magdalena Michalak
Specjalista ds.
obywatelskich, zdrowia
i kultury

Wojewódzki Urząd
Ochrony Zabytków w Poznaniu
Wielkopolski Wojewódzki Konserwator Zabytków
Uzgodniono ze stanowiska konserwatorskiego
Załącznik do pisma/decyzji/postanowienia/pozwolenia
z dnia 21.05.2018 Nr PO 5120/2406/4/2018

- Wielkopolski Wojewódzki
Konserwator Zabytków
mgr Jolanta Goszczyńska

ŁĄDEK, STYCZEŃ 2018

C

C

SPIS TREŚCI	str.
1. Wstęp.....	4
2. Położenie i krótka charakterystyka gminy.....	5
3. Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami	6
4. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami – zadania i kompetencje organu gminy w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.....	7
5. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce.....	8
6. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego.....	13
6.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	13
6.1.1. Narodowa strategia rozwoju kultury.....	13
6.1.2. Strategia rozwoju kraju 2020.....	14
6.1.3. Strategia rozwoju kapitału społecznego 2020.....	14
6.1.4. Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.....	14
6.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie województwa.....	16
6.2.1 Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego.	16
6.2.2. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego...	18
6.2.3. Program opieki nad zabytkami województwa wielkopolskiego.....	21
7. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego i krajobrazu kulturowego.....	22
7.1. Uwarunkowania wynikające ze <i>Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy</i>	22
7.2. Uwarunkowania wynikające z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gminy.....	25
7.3. Uwarunkowania wynikające z ochrony przyrody i równowagi ekologicznej.....	26
8. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy.....	28
8.1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków.....	28
8.2. Wykaz zabytków nieruchomych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.....	30
8.3. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków.....	33
9. Zabytki archeologiczne.....	34
9.1. Stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków.....	35
9.2. Stanowiska archeologiczne o własnej formie krajobrazowej.....	35

9.3. Opis koncentracji stanowisk archeologicznych łącznie z ich funkcją i analizą chronologiczną, uwarunkowania fizjograficzne.....	36
9.4. Stan zachowania zabytków archeologicznych oraz istotne zagrożenia dla zabytków archeologicznych.....	37
10. Obszary największego zagrożenia dla zabytków w gminie.....	39
11. Charakterystyka i ocena stanu zachowania obiektów wpisanych do rejestru zabytków.....	40
12. Kierunki działań dla realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.....	46
12.1. Gminna ewidencja zabytków.....	46
12.2. Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych.....	47
12.3. Edukacja i promocja w zakresie ochrony zabytków.....	48
12.4. Renowacja obiektów zabytkowych będących własnością Gminy.....	49
13. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.....	49
14. Monitoring działania gminnego programu opieki nad zabytkami.....	50
15. Niektóre zewnętrzne źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami	52

1. Wstęp.

Przedmiotem niniejszego opracowania jest dziedzictwo kulturowe Gminy Łądek, odzwierciedlające historię i znaczenie regionu. Lokalne zabytki stanowią istotny element krajobrazu kulturowego, kształtują indywidualną tożsamość i świadomość mieszkańców regionu. Podstawowym założeniem niniejszego programu jest ukierunkowanie działań samorządu gminnego mających na celu poprawę stanu zachowania i utrzymania zabytków zlokalizowanych na terenie gminy Łądek. Głównym celem jest określenie zadań jakie muszą być realizowane w zakresie będącym jego przedmiotem. Zadania te określone zostały dla terenu całej gminy jako regionu administracyjnego, co oznacza, że odnosi się on do wszystkich obiektów zabytkowych tu zlokalizowanych oraz całości problematyki opieki nad zabytkami.

Program ten ma za zadanie zdefiniować pewien stan doskonały do którego należy dążyć w zakresie opieki nad zabytkami poprzez wskazanie koniecznych do wykonania zadań oraz jasno sugerować najskuteczniejsze sposoby ich realizacji. Program winien być wpisany w zrównoważony rozwój gminy tak by nie stanowił zagrożenia dla postępu cywilizacyjnego a jednocześnie umożliwiał w jak najlepszym stanie zachowanie dziedzictwa kulturowego. W parze ze zrównoważonym rozwojem gminy idzie także zrównoważony rozwój kultury jako najwyższej wartości przenoszonej ponad pokoleniami, określającej historyczny i cywilizacyjny dorobek Polski, wartości zapewniającej ciągłość tradycji. Ideą programu jest wytyczenie dróg pozwalających osiągnąć odczuwalną i akceptowaną społecznie poprawę stanu zachowania i utrzymania obiektów zabytkowych na terenie gminy. Podstawowymi zadaniami samorządu jest więc podnoszenie świadomości społecznej w zakresie opieki nad zabytkami, tworzenie i wspieranie przy czynnym i świadomym udziale społeczności lokalnej wszystkich inicjatyw mających taką opiekę na celu.

Program opieki nad zabytkami Gminy Łądek dotyczyć będzie tej sfery działań pro-rozwojowych, które mają na celu poprawę funkcjonowania materialnego dziedzictwa kulturowego, decydującego w znacznym stopniu o zasobach i walorach gminy. Ponadto przy opracowaniu Programu oparto się na założeniu, iż dziedzictwo kulturowe jest elementem powszechnie rozpoznawalnym przez mieszkańców a jednocześnie stanowi coraz silniejszy wyraz kształtującej się tożsamości regionalnej i ponadregionalnej. Program jest dokumentem wymagającym cyklicznej aktualizacji dokonywanej co cztery lata. Będzie on w ten sposób wyznaczał priorytetowe kierunki oraz określał

najważniejsze etapy realizacji zadań.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2017 r., poz. 2187 ze zm.) nakłada na gminy obowiązek sporządzania programu opieki nad zabytkami (art. 87 ustawy). Określa ona przedmiot, zakres i formy ochrony zabytków. Niezależnie od obowiązku ochrony zabytków, stanowiących historyczną i materialną spuściznę pokoleń, zachowanie, a także przywrócenie zabytkom utraconych walorów jest uzasadnione społecznie i ekonomicznie.

Program opieki nad zabytkami ma pomóc w aktywnym zarządzaniu zasobem stanowiącym dziedzictwo kulturowe gminy. Wskazane w programie działania są skierowane na poprawę stanu zabytków, ich rewaloryzację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców i turystów. Gminny Program Opieki nad Zabytkami m. in. poprzez działania edukacyjne, ma też budzić w lokalnej społeczności świadomość wspólnoty kulturowej, roli i znaczenia lokalnych wartości i wspólnych korzeni. Wspólna dbałość o zachowanie wartości kulturowych wzmacnia poczucie tożsamości, wspiera identyfikację jednostki z tzw. małą ojczyzną. Celem programu jest określenie zasadniczych kierunków działań i zadań na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami na terenie gminy Łądek w okresie najbliższych czterech lat. Program jest dokumentem o charakterze strategicznym, uwzględniającym w szczególności cele, kierunki działań oraz zadania z zakresu opieki nad zabytkami.

Niniejszy dokument jest aktualizacją Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Łądek na lata 2009-2012 przyjętego Uchwałą numer XXXV/158/09 Rady Gminy Łądek z dnia 27.08.2009 r.

2. Położenie i krótka charakterystyka gminy

Obszar gminy Łądek usytuowany jest w krainie Wielkich Dolin, w Nizinie Konińskiej. Znajduje się w obrębie regionu Pradoliny Warszawsko-Berlińskiej. Według podziału fizycznogeograficznego przestrzeni, gmina zlokalizowana jest w makroregionie Nizin Południowowielkopolskich. Gmina Łądek jest gminą wiejską we wschodniej części województwa wielkopolskiego, w powiecie słupeckim. Od północy graniczy z gminą Słupca, od północnego zachodu z gminą Strzałkowo, od południa z gminą Zagórów oraz z gminą Pызdry, a od południowego wschodu z gminą Golina. Powierzchnia gminy wynosi 98,32 km². W skład sołectw gminy Łądek wchodzi: Ciężęń, Dąbrowa, Dolany, Dziedzice, Jaroszyn, Jaroszyn-Kolonia, Łąd, Łąd-Kolonia, Łądek, Policko, Ratyń,

Samarzewo, Sługocin, Sługocin-Kolonia, Waclawów i Wola Koszucka. Przez obszar gminy przechodzi autostrada A-2 Poznań-Konin-Warszawa.

Herb gminy Łądek przedstawia srebrną lilię Najświętszej Marii Panny ze złotą przepaską na błękitnej tarczy Herb gminy Łądek przedstawia srebrną lilię Najświętszej Marii Panny ze złotą przepaską na błękitnej tarczy herbowej, na dole której przechodzi srebrny, falisty pas symbolizujących rzekę Wartę.

W początkowym okresie swojego istnienia Łądek określany jest jako „Cossale” (Kościół). Funkcjonował jako ośrodek handlu solą wydobywaną w okolicach, w XIII wieku stał się osadą targową szlaków handlowych łączących Kalisz z Gnieznom i Poznań z Łęczycą. Pomimo faktu, iż Łądek otrzymał prawa miejskie w 1250 r., nadane mu przez księcia kujawskiego Kazimierza, to jego nazwy zaczęto używać dopiero w XVII wieku. Świadczy o tym zapis „Miasteczko Łądkowskie”, który znalazł się w przywileju wydanym przez opata Antoniego Łukomskiego w 1713 r.

Prawa miejskie zostały odebrane Łądkowi w roku 1870 ze względu na aktywną i agresywną postawę mieszkańców w Powstaniu Styczniowym z 1863 r. Wówczas miejscowość została przyłączona do wtedy istniejącej już gminy Ciężen. W okresie międzywojennym z części obszaru tej gminy wyodrębniono nową gminę Łądek. Podczas II Wojny Światowej gminę włączono do hitlerowskich Niemiec i nazwano „Landorf”. Posterunek SS wraz z urzędem gminy znajdował się w obecnym budynku mieszczącym ośrodek zdrowia, pocztę i przedszkole. W 1944 r. rozpoczęto budowę baraków robotniczych dla małej liczby ocalałych mieszkańców. Obecnie baraki używane są na potrzeby Gminnej Spółdzielni „Samopomoc Chłopska”. Po okresie wojennym, w roku 1954 wprowadzono reformę, na mocy której gminy zostały zastąpione przez gromady. W momencie reaktywacji gmin 19 lat później, w skład gminy Łądek weszła część gminy Ciężen, która nie została przywrócona.

3. Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Nadrzędnym celem *Programu opieki nad zabytkami gminy Łądek na lata 2018-2021* jest ukierunkowanie działań samorządu gminnego na poprawę stanu zachowania i utrzymania zasobów dziedzictwa kulturowego gminy. Szczegółowe cele wynikają z ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Cele te określone zostały następująco:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystywaniem tych zabytków,

4. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami – zadania i kompetencje organu gminy w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

1. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz U. z 2017 r., poz. 1875 ze zm.).

Zgodnie z art. 7, ust. 1, pkt 9 ustawy, do zadań własnych gminy należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty, w tym m.in. spraw kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

2. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2017 r., poz. 2187 ze zm.), która nakłada na gminę następujące obowiązki i uprawnienia:

- prawo utworzenia przez radę gminy (po uprzednim zasięgnięciu opinii konserwatora zabytków) parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej (art.16),
- obowiązek uwzględniania w strategii rozwoju gminy, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego ochrony zabytków i

opieki nad zabytkami (art. 18 i 19),

- obowiązek uzgadniania projektów i zmian planów zagospodarowania przestrzennego z wojewódzkim konserwatorem zabytków (art. 20),
- obowiązek prowadzenia gminnej ewidencji zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków z terenu gminy, objętych wojewódzką ewidencją zabytków (art. 22, ust. 4),
- przyjmowanie zawiadomień o znalezieniu w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem oraz powiadomienie o tym fakcie wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 32, ust. 1, pkt 3 i ust. 2),
- przyjmowanie zawiadomień o przypadkowym znalezieniu przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem archeologicznym i powiadomienie o tym fakcie wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 33, ust. 1 i 2),
- sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich i budowlanych przy zabytku, do którego gmina posiada tytuł prawny (art. 71, ust. 1 i 2)
- prawo udzielania przez organ stanowiący gminy, na zasadach określonych w podjętych uchwałach, dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (art. 81), lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków.
- obowiązek sporządzenia przez wójta gminy na okres 4 lat gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 87, ust. 1).
- obowiązek sporządzenia i przedstawienia radzie gminy sprawozdania z realizacji programu (art. 87, ust. 5).

5. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zawarte zostały w szeregu dokumentach:

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 ze zm.)

Ustawa zasadnicza stanowi fundament systemu ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce. Zgodnie z art. 5, art. 6 ust. 1 Rzeczpospolita Polska strzeże dziedzictwa narodowego, zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju oraz stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będących źródłem tożsamości narodu

polskiego, jego trwania i rozwoju. Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa art. 86 ustawy.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2017 r., poz. 2187 ze zm.)

Ustawa stanowi podstawę prawną ochrony dziedzictwa kulturowego w kraju, określa politykę zarządzania zabytkami, wyznacza główne zadania państwa i właścicieli obiektów zabytkowych. Szczegółowe zapisy określają przedmiot, zakres i formy ochrony i opieki nad zabytkami, zasady finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach, formy ochrony zabytków.

Ochrona zabytków (art. 4) polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu m.in.:

- zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków, ich zagospodarowanie i utrzymanie,
- zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków,
- udaremnienie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków,
- przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi za granicę.

W art. 5 zdefiniowane zostało pojęcie opieki nad zabytkami, która sprawowana jest przez właściciela lub posiadacza zabytku. Polega ona w szczególności na zapewnieniu warunków:

- naukowego badania i dokumentowania zabytku,
- zabezpieczenia i utrzymania zabytku wraz z jego otoczeniem w jak najlepszym stanie,
- korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości,
- prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku,
- popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Ze względu na bardzo zróżnicowany charakter obiektów, które mogą być zabytkami, w art. 6 przedstawiono przykładowe wyliczenie z podziałem na zabytki nieruchome, ruchome i archeologiczne. Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

1) zabytki nieruchome będące, w szczególności: krajobrazami kulturowymi, układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi, działami architektury i budownictwa, dziełami budownictwa obronnego, obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi, cmentarzami, parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni, miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

2) zabytki ruchome będące, w szczególności: dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje, numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami, wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego, materiałami bibliotecznymi, instrumentami muzycznymi, wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi, przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności: pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa, cmentarzyskami, kurhanami, relikami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ochronie mogą podlegać również nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Ustawa wyróżnia (w art. 7) następujące formy ochrony:

1) wpis do rejestru zabytków;

1a) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;

2) uznanie za pomnik historii;

3) utworzenie parku kulturowego;

4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2017 r., poz. 1875 ze zm.)

Zgodnie z art. 7, ust. 1, pkt 9 ustawy, do zadań własnych gminy należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty, w tym m.in. spraw kultury, a więc bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2017, poz. 519 ze zm.)

Ustawa określa, że przy sporządzaniu prognozy oddziaływania na środowisko należy dokonać analizy i oceny oddziaływania m.in. na obiekty zabytkowe. W przypadku odstąpienia od przeprowadzenia postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko, ustawa nakłada obowiązek sprawdzenia, czy decyzja o odstąpieniu uwzględnia obszary mające znaczenie dla dziedzictwa kulturowego.

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2018, poz. 142 ze zm.)

Zgodnie z art. 83 a, ust. 1 ustawy, zezwolenie na usunięcie drzewa lub krzewu z terenu nieruchomości wydaje wójt, burmistrz albo prezydent miasta, a w przypadku gdy zezwolenie dotyczy usunięcia drzewa lub krzewu z terenu nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków - wojewódzki konserwator zabytków.

Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2017 r., poz. 1073 ze zm.)

Zapisy ustawy określają, iż podczas sporządzania studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, decyzji o warunkach zabudowy oraz ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego należy uwzględnić obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. Ustawa nakłada na samorządy obowiązek zawiadomienia konserwatora zabytków o przystąpieniu do sporządzania studium i planów zagospodarowania przestrzennego, uwzględnienia wniosków konserwatorskich oraz uzgodnienia dokumentów.

Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2016 r., poz. 2147 ze zm.)

Ustawa określa (w art. 13 ust 4), iż pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków wymaga sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków,

stanowiącej własność jednostki samorządu terytorialnego i Skarbu Państwa. Zgodnie z art. 13 ust. 5 sprzedaż, zamiana, darowizna lub dzierżawa nieruchomości stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, będących cmentarzami ujętymi w wojewódzkiej ewidencji zabytków, także wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek wymagają pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Zgodnie z art. 29, jeżeli przedmiotem umowy o oddanie nieruchomości gruntowej w użytkowanie wieczyste jest nieruchomość wpisana do rejestru zabytków, przy określaniu sposobu korzystania z niej, można nałożyć na nabywcę obowiązek odbudowy lub remontu położonych na niej obiektów zabytkowych. Przy sprzedaży nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków, ustaloną cenę obniża się o 50 % (art. 68). Właściwy organ, może za zgodą odpowiednio wojewody, rady lub sejmiku, podwyższyć lub obniżyć tę bonifikatę.

Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. Nr z 2017 r., poz. 1332 ze zm.)

Art. 5 ust. 1, pkt 7 oraz ust. 2. Obiekt budowlany należy użytkować w sposób zgodny z jego przeznaczeniem i wymaganiami ochrony środowiska oraz utrzymywać w należyłym stanie technicznym i estetycznym, nie dopuszczając do nadmiernego pogorszenia jego właściwości użytkowych i sprawności technicznej, w szczególności w zakresie związanym z wymaganiami ochrony obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów objętych ochroną konserwatorską.

Art. 30 ust. 2.

Do zgłoszenia robót budowlanych należy dołączyć, w zależności od potrzeb, pozwolenia, uzgodnienia i opinie wymagane odrębnymi przepisami, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Art. 30 ust. 7.

Właściwy organ może nałożyć, w drodze decyzji, obowiązek uzyskania pozwolenia na wykonanie określonego obiektu lub robót budowlanych objętych obowiązkiem zgłoszenia, jeżeli ich realizacja może naruszać ustalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub spowodować m.in. pogorszenie stanu środowiska lub stanu zachowania zabytków.

Art. 39 ustawy określa, iż:

- prowadzenie robót budowlanych przy obiekcie lub na obszarze wpisanym do rejestru zabytków wymaga, przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę, uzyskania pozwolenia konserwatora zabytków,

- pozwolenie na rozbiórkę obiektu budowlanego wpisanego do rejestru zabytków może być wydane po uzyskaniu decyzji Generalnego Konserwatora Zabytków o skreśleniu tego obiektu z rejestru zabytków,
- w stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów nie wpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

6. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego

6.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

6.1.1. Narodowa strategia rozwoju kultury na lata 2004-2013 (przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 21.09.2004 r.) wraz z uzupełnieniem na lata 2004-2020 (przyjętym przez Radę Ministrów w dniu 14.06.2005 r.)

Głównym celem strategicznym jest działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju kulturowego regionów w Polsce poprzez m.in. zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywną ochronę zabytków. Wśród kierunków działań wymieniono kompleksową rewaloryzację obiektów zabytkowych, ich adaptację na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, społeczne, zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości, promocję potencjału kulturowego regionów.

Instrumentem realizacji strategii jest Narodowy Program Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego”. Wśród najważniejszych celów strategicznych państwa z sferze ochrony zabytków wymieniono:

- przygotowanie skutecznego systemu prawno-finansowego wspierania ochrony i opieki nad zabytkami,
- podjęcie prac nad kompleksowym systemem edukacji na rzecz dziedzictwa,
- poszukiwanie instrumentów wzmacniających efekty działalności służb konserwatorskich,
- intensyfikacja ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie kompleksowa poprawa stanu zachowania zabytków nieruchomych.

6.1.2. Strategia rozwoju kraju 2020 (przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 25.09.2012 r.)

Strategia rozwoju kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo, zakłada poprawę dostępu do wiedzy o dziedzictwie kulturowym, a w efekcie wzrost świadomości społecznej w związku z postulowanym upowszechnieniem wykorzystania technologii cyfrowych. Wprowadzeniu odpowiednich standardów świadczenia usług publicznych oraz zwiększeniu ich dostępności służyć będzie szersze i bardziej kompleksowe wykorzystanie technologii informatycznych i komunikacyjnych oraz rozwój niezbędnej do tego infrastruktury, w tym usług kulturalnych (digitalizacja zasobów kultury i dziedzictwa narodowego).

Działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego są również ważnym czynnikiem rozwoju i podnoszenia atrakcyjności miast, wpływają na budowanie silnej pozycji ośrodków miejskich.

6.1.3. Strategia rozwoju kapitału społecznego 2020 (przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 26.03.2013 r.)

Głównym celem *Strategii rozwoju kapitału społecznego* jest wzmocnienie udziału kapitału społecznego w rozwoju społeczno-gospodarczym kraju. Głównemu celowi przyporządkowano cztery cele szczegółowe, wśród których czwarty, „Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego i kreatywnego”, priorytet 4.1. „Wzmocnienie roli kultury w budowaniu spójności społecznej” odnieść można do ochrony dziedzictwa kulturowego. Wśród kierunków działań wymienia się:

- tworzenie warunków wzmocniania tożsamości i uczestnictwa w kulturze na poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym,

- ochronę dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego oraz krajobrazu,
- digitalizację, cyfrową rekonstrukcję i udostępnianie dóbr kultury.

W *Strategii* podnosi się również kwestię aktywnego udziału społeczeństwa w ochronie zabytków i opiece nad nimi.

6.1.4. Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2014-2017 przyjęty został Uchwałą Rady Ministrów Nr 125/2014 z dnia 24.06.2014 r.

W *Krajowym programie* dokonano diagnozy stanu ochrony zabytków w Polsce w trzech podstawowych płaszczyznach:

- organizacji i zadań organów ochrony zabytków w Polsce,
- stanu zachowania zabytków, w tym roli i znaczenia form ochrony zabytków oraz systemów informacji o zabytkach,
- komunikacji, porozumienia i współpracy w obszarze ochrony zabytków.

W przyjętym dokumencie określony został cel główny, jakim jest wzmocnienie roli dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków w rozwoju potencjału kulturowego i kreatywnego Polaków. Celowi głównemu przyporządkowano cele szczegółowe i kierunki działania.

1. Wspieranie rozwiązań systemowych na rzecz ochrony zabytków w Polsce. Cel ten będzie realizowany poprzez:

- porządkowanie rejestru zabytków nieruchomych,
- przygotowanie ratyfikacji *Konwencji UNESCO ds. ochrony dziedzictwa podwodnego*,
- wypracowanie jednolitych standardów działania konserwatorskiego w odniesieniu do wybranych typów i kategorii zabytków nieruchomych,
- wzmocnienie instrumentów ochrony krajobrazu kulturowego,
- opracowanie diagnozy prawnej ochrony zabytków ruchomych,
- opracowanie kompleksowego raportu o stanie zachowania zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków,
- -realizacja badań w ramach AZP na obszarach szczególnie istotnych ze względu na zagrożenia dla dziedzictwa archeologicznego.

2. Wzmocnienie synergii działania organów ochrony zabytków. Cel ten będzie realizowany poprzez:

- zwiększenie efektywności zarządzania i ochrony zabytków poprzez wdrażanie infrastruktury informacji przestrzennej o zabytkach,
- wypracowanie standardów pozwalających na lepszy przepływ informacji pomiędzy organami ochrony zabytków a społecznościami żyjącymi w otoczeniu zabytków objętych ochroną,
- podniesienie jakości procesów decyzyjnych w organach ochrony zabytków,
- merytoryczne wsparcie samorządu terytorialnego w ochronie zabytków.

3. Tworzenie warunków do aktywnego uczestnictwa w kulturze, edukacji na rzecz dziedzictwa kulturowego oraz jego promocji i reinterpretacji. Cel ten realizowany będzie poprzez:

- przygotowanie ratyfikacji *Konwencji ramowej Rady Europy w sprawie*

znaczenia dziedzictwa kulturowego dla społeczeństwa, Faro 2005,

- budowanie świadomości społecznej dotyczącej funkcji dziedzictwa kulturowego jako podstawy kształtowania tożsamości narodowej i społeczności lokalnych,
- promocja zasobu dziedzictwa za pośrednictwem Internetu,
- zwiększenie i ułatwienie dostępu do zasobu dziedzictwa.

6.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie województwa

6.2.1. Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego

Zaktualizowana „Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 roku. Wielkopolska 2020” jest dokumentem opracowanym przez Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego, a przyjęta przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego w dniu 17 grudnia 2012 r. Uchwałą Nr XXIX/559/12.

Strategia określa uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju województwa. Ustalenia zawarte w cyt. dokumencie stanowią podstawę do sporządzenia planu zagospodarowania przestrzennego województwa, przez co mają bezpośredni wpływ na zachowanie i poprawę jakości krajobrazu kulturowego. Zakłada konieczność wyznaczenia w planie zagospodarowania przestrzennego terenów o wyjątkowych walorach środowiska kulturowego, które należy wesprzeć pakietem pomocy ułatwiającej wykorzystanie tego czynnika. Wsparcie powinno objąć, z jednej strony rewitalizację obiektów, a z drugiej, przedsiębiorczość budowaną na wykorzystaniu tego sektora, szczególnie w turystyce.

Generalnym celem „Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego” jest poprawa jakości przestrzeni województwa, systemu edukacji, rynku pracy, gospodarki oraz sfery społecznej, skutkująca wzrostem poziomu życia mieszkańców. Cel ten będzie realizowany przy pomocy celów strategicznych i operacyjnych.

W ramach celu strategicznego „Zwiększenie spójności województwa” określony został cel operacyjny „Wsparcie terenów o wyjątkowych walorach środowiska kulturowego”. Środowisko kulturowe może być dla wybranych obszarów istotnym czynnikiem aktywizacji gospodarczej i budowania lokalnych przewag konkurencyjnych. Na wielu obszarach jest ono jedynym realnym czynnikiem wzrostu.

Cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- kompleksowe programy rewitalizacji i aktywizacji gospodarczej wykorzystującej walory kulturowe,
- tworzenie parków kulturowych,
- promocja terenów o wybitnych walorach kulturowych,
- odnowa obiektów dziedzictwa kulturowego.

Cel strategiczny zakładający „Zwiększenie zasobów oraz wyrównywanie potencjałów społecznych województwa” ma być realizowany poprzez cel operacyjny „Ochrona i utrwalanie dziedzictwa kulturowego”

Jednym z fundamentów kapitału społecznego jest tożsamość regionalna, otwartość na inne kultury oraz tolerancja. Bez poczucia tożsamości i znajomości własnej kultury nie można budować więzi społecznych. Rozwój społeczny, w tym tożsamość kulturowa, jest ważnym czynnikiem kształtowania konkurencyjności regionu.

Wielkopolska może być regionem, który nie tylko wspiera wewnętrzny rozwój kulturalny, ale również przyciąga jednostki kreatywne, działające w przestrzeni kultury poprzez stworzenie wizerunku regionu otwartego na mobilność idei oraz odmienne wzorce i wartości kulturowe.

Cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- promocja kultury regionalnej,
- poprawa warunków dla utrwalania tożsamości oraz upowszechniania dorobku kultury lokalnej i regionalnej,
- ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego oraz historycznego regionu,
- wsparcie rozwoju kultury jako jednego z kreatywnych sektorów gospodarki regionu i rozwój przedsiębiorczości w tej dziedzinie,
- wzmocnienie pluralizmu kulturowego jako rozwojowej przeciwwagi dla dziedzictwa kulturowego regionu,
- stymulacja przepływu treści kulturowych (transfer międzykulturowy) oraz wewnętrznej innowacji w sferze kultury, jako niezbędnych czynników rozwoju kultury,
- zmniejszanie przestrzennych, społecznych i ekonomicznych dysproporcji w dostępie do kultury.

6.2.2. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego sporządzony na okres perspektywiczny do roku 2020, uchwalony przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego Uchwałą Nr XLII/628/2001 z dnia 26 listopada 2001 roku, zmieniony Uchwałą Nr XLVI/690/10 z dnia 26 kwietnia 2010 r.

W rozdz. „Uwarunkowania rozwoju przestrzennego. Uwarunkowania wewnętrzne”, pkt 18 „Kultura i dziedzictwo narodowe” podkreślono wartość tożsamości regionalnej. Oparta na tradycji regionalnej i najważniejszych cechach wyróżniających region terytorialnie, historycznie, społecznie i kulturowo jest ważnym elementem dziedzictwa kulturowego.

Omówiono wielkości zachowanej substancji zabytkowej w regionie: stanowiska archeologiczne, zabytki architektury i budownictwa, pomniki historii, parki kulturowe, wymieniając najcenniejsze, charakterystyczne dla poszczególnych epok. Podkreślono konieczność powołania nowych parków kulturowych, które mogą stanowić podstawy do sporządzenia i wdrożenia strategii promocji kultury województwa wielkopolskiego oraz mogą stać się czynnikiem dla rozwoju turystyki opartej o wartości krajobrazu i kultury. Jednym z najważniejszych elementów generujących rozwój turystyki są szlaki kulturowe. Bogata przeszłość historyczna i kulturowa Wielkopolski stwarza wiele możliwości do przeprowadzenia szlaków kulturowych, a tym samym promocji Wielkopolski w skali lokalnej, krajowej czy międzynarodowej.

W rozdz. „Kierunki zagospodarowania przestrzennego. Polityka przestrzenna”, pkt 29 „Polityka poprawy efektywności struktur przestrzennych” przedstawiono zbiór najważniejszych zasad, mających na celu uzyskiwanie optymalnych efektów w zagospodarowaniu przestrzeni. Ład przestrzenny to takie zagospodarowanie przestrzeni, które tworzy harmonijną całość oraz uwzględnia w uporządkowanych relacjach wszelkie uwarunkowania i wymagania funkcjonalne, społeczno-gospodarcze, środowiskowe, kulturowe oraz kompozycyjno-estetyczne.

Ład przestrzenny można uzyskać m. in. przez:

- przestrzeganie wytycznych konserwatorskich w zakresie poszczególnych obiektów objętych ochroną jak również zasad zagospodarowania zabytkowych układów urbanistycznych,
- kontynuowanie architektury wiejskiej przy założeniu, że tradycyjny nurt architektury lokalnej regionu nie powinien mieć prawa wyłączności, ale powinien stanowić ważny wyróżnik dla zachowania regionalnej specyfiki. Na

terenach szczególnie cennych krajobrazowo należy unikać realizacji projektów odległych stylistycznie, pochodzących z kulturowo odmiennych regionów,

- ochronę krajobrazu, szczególnie w rejonach o najwyższych walorach przyrodniczych i kulturowych.

Dla kształtowania przestrzeni miejskich przyjęto m.in. następujące zasady:

- ochrona dziedzictwa kulturowego, tożsamości i tradycyjnych elementów środowiska miejskiego, takich jak: zabytkowe dzielnice, budynki, dominanty przestrzenne, panoramy, tereny zielone i tereny otwarte; respektowanie zaleceń wynikających z przepisów ochronnych i poszerzanie ochrony prawnej,
- wykorzystywanie atutów wynikających z ukształtowania terenu, osi widokowych, dominant przestrzennych, panoram,
- podnoszenie wymogów architektonicznych, szczególnie w stosunku do obiektów realizowanych na obszarach śródmieść oraz w pobliżu terenów o najwyższych walorach kulturowych i przyrodniczych,
- podejmowanie opracowań planistycznych dotyczących rewaloryzacji przestrzeni miejskich.

Dla kształtowania obszarów wiejskich przyjęto m. in. następujące zasady:

- ochrona charakterystycznych układów ruralistycznych oraz zespołów sakralnych, pałacowo-parkowych, folwarków, ochrona zabytkowych budynków mieszkalnych, gospodarczych, wiatraków, remiz, szkół, kuźni, młynów, gorzelnii i innych elementów specyficznych dla architektury wiejskiej np. kapliczek i krzyży,
- poszanowanie kształtowanej tradycyjnie różnorodności form osadnictwa wiejskiego w poszczególnych rejonach,
- twórcze wykorzystywanie wzorców architektury lokalnej przy formułowaniu warunków dla projektowanej zabudowy, odwoływanie się do architektury regionalnej Wielkopolski, preferowanie rodzimych materiałów budowlanych oraz tradycyjnych elementów małej architektury.

W punkcie 31. „Ochrona i wykorzystanie dziedzictwa kulturowego” wymieniono najważniejsze nurty działania, mające na celu osiągnięcie optymalnego stanu środowiska kulturowego:

- ochrona istniejących zasobów materialnych i duchowych,
- kreowanie nowych jakości w obrębie poszczególnych dziedzin składających się na kulturę, a zwłaszcza kreowanie nowej przestrzeni,

- kształtowanie świadomości – upowszechnianie wiedzy o środowisku kulturowym Wielkopolski wśród mieszkańców regionu, kraju i za granicą.

W planie zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego szczególne znaczenie ma ochrona obszarowa, a więc ochrona całych układów przestrzennych miast i wsi, ochrona krajobrazów kulturowych w parkach kulturowych i w strefach kulturotwórczych, szlaków kulturowych oraz pojedynczych obiektów.

Najważniejsze działania w ramach ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego w ramach planowania przestrzennego to:

- zwiększenie nakładów na ochronę dziedzictwa kulturowego, zarówno w budżecie państwa, jak i budżetach samorządowych,
- wpisanie do rejestru zabytków wszystkich zachowanych założeń i układów urbanistycznych,
- poszerzenie ewidencji zasobów dziedzictwa kulturowego województwa wielkopolskiego. Konieczne jest umożliwienie publicznego dostępu do ewidencji w formie elektronicznej,
- dalsze prowadzenie archeologicznych badań osadniczych,
- wzbogacanie dokumentacji dotyczącej obiektów dziedzictwa kulturowego, w szczególności: opisów, szkiców, map i opracowań obiektów oraz digitalizacji danych i ich udostępnianie w formie elektronicznej,
- promocja szlaków kulturowych, parków kulturowych, pomników historii, a także obiektów wpisanych na listy dziedzictwa europejskiego,
- podnoszenie wizerunku województwa jako produktu turystycznego, poprzez prawidłową informację turystyczną w celu dotarcia do określonych atrakcji turystycznych.

W podpunkcie 31.1.1. „Ochrona układów urbanistycznych i ruralistycznych” wymieniono elementy, które jej podlegają: rozplanowanie ulic, rynków i placów miejskich, parametry kwartałów, pasma zieleni, dominanty przestrzenne, panoramy, osie widokowe oraz wszelkie formy specyficznej zabudowy miejskiej. Ochrona układów przestrzennych, urbanistycznych i ruralistycznych powinna być rozpatrywana wraz z nawarstwieniami kulturowymi w których obecna jest cała sekwencja dziejów. Jest to działanie niezbędne dla zachowania ciągłości historycznej tworzenia się sieci osadniczej.

Sprzymierzeńcem systemowych działań wspierających może się stać aspekt ekonomiczny w postaci korzyści gospodarczych uzyskiwanych z turystyki na terenach o atrakcyjnych i zadbanych śródmieściach – pojedynczych wybitnych

obiektach z historycznym tłem kulturowym, nadającym całości oczekiwany klimat.

Podobny system powinien objąć również układy ruralistyczne. Ochrona kompleksowa architektury wiejskiej jest możliwa do zrealizowania na terenach, których głównym motorem rozwoju stanie się turystyka. Właściwą formą ochrony jest adaptowanie zabytkowych obiektów architektury wiejskiej na obiekty rekreacji indywidualnej. Najwartościowsze obiekty, dla których nie da się zapewnić ochrony w istniejących zespołach zabudowy, powinny się znaleźć w skansenach. Z uwagi na brak możliwości przetrwania wszystkich zabytków architektury wiejskiej, niezbędne jest systematyczne dokumentowanie obiektów o wartościach historycznych i estetycznych.

W punkcie 31.3. „Promowanie świadomości regionalnej Wielkopolski” uznano, że do zaistnienia Wielkopolski jako regionu atrakcyjnego kulturowo, niezbędne jest intensywne promowanie wiedzy o środowisku kulturowym regionu. Działania na rzecz promowania świadomości regionalnej Wielkopolski mają na celu pobudzenie aktywności lokalnych środowisk, przywrócenie etosu wielkopolskiego oraz pielęgnowanie regionalizmu, tzw. „małych ojczyzn”, m.in. poprzez:

- promowanie gwary, obyczajów, potraw, strojów, lansowanie folklorystycznych zespołów tanecznych,
- kształtowanie otwartości wobec innych mniejszości i kultur, prezentowanie ich dorobku kulturowego,
- organizowanie jarmarków, pokazów tradycyjnego rzemiosła, konkursów związanych z tematyką regionalną.

6.2.3. Program opieki nad zabytkami województwa wielkopolskiego

Program opieki nad zabytkami województwa wielkopolskiego na lata 2017-2020 przyjęty został Uchwałą Nr XXXVIII/901/17 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 27 listopada 2017 r. (Dz. Urz. Województwa Wielkopolskiego z dnia 06.12.2017 r., poz. 8118).

Myślą przewodnią opracowania *Programu* było uznanie potrzeby zachowania zasobów regionalnego dziedzictwa kulturowego jako ważnego czynnika wpływającego na kształtowanie się tożsamości regionalnej i promocji turystycznej. Program określił stan, do którego należy dążyć w zakresie opieki nad zabytkami, wskazuje konieczne do wykonania zadania i sugeruje sposoby ich realizacji poprzez określenie podstawowych założeń organizacyjnych, finansowych, edukacyjnych i promocyjnych.

W przyjętym dokumencie określone zostały główne cele, którym

przyporządkowano kierunki działania:

1. Poprawa stanu zabytków poprzez podjęcie działań mających na celu poprawę ich zachowania,

- realizacja prac remontowych, renowacyjnych, konserwatorskich obiektów zabytkowych,
- opieka nad zabytkami archeologicznymi.

2. Włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,

- monitoring i aktualizacja uregulowań prawnych w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

3. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych i turystycznych,

- promocja dziedzictwa lokalnego,
- wzmocnienie działań związanych z rozwojem usług turystycznych.

4. Włączanie problemów ochrony dziedzictwa kulturowego Wielkopolski do działań edukacyjnych,

- upowszechnianie wiedzy o regionie.

5. Prowadzenie planowych działań wspierających dziedzictwo niematerialne,

- propagowanie działań w zakresie opieki i ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

6. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami,

- włączenie zabytków w procesy gospodarcze.

7. Podejmowanie i określanie warunków współpracy z właścicielami obiektów zabytkowych,

- udostępnianie obiektów zabytkowych,
- wskazywanie potencjalnych źródeł finansowania.

7. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego i krajobrazu kulturowego

7.1. Uwarunkowania wynikające ze „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy”

Rada Gminy Łądek przyjęła Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Łądek uchwałą nr VI/15/11 z dnia 24 lutego 2011 r.

Studium jako akt planowania kształtującego politykę przestrzenną gminy wyodrębnia cele, uwarunkowania i kierunki zagospodarowania przestrzennego, które doprowadzą do wykorzystania wszystkiego, co cenne i niepowtarzalne dla rozwoju gminy. Należy tu wymienić walory przyrodnicze i krajobrazowe, wartości kulturowe, zasoby materialne i inicjatywy lokalne, jak również warunki wynikające z położenia gminy, jej powiązań administracyjnych i gospodarczych.

W rozdziale „Obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.” Przedstawiono zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków w gminie Łądek.

Wszelkie zmiany planowane w obiektach i na obszarach objętych ochroną konserwatorską oraz w ich najbliższym otoczeniu (m. in. prace budowlane, pielęgnacja zieleni, prace ziemne, zmiany sposobu użytkowania, podziały geodezyjne) wymagają:

- w odniesieniu do obiektów wpisanych do rejestru zabytków – pozwolenia Wielkopolskiego Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków,
- w odniesieniu do pozostałych obiektów ujętych w spisie obiektów zabytkowych

pozytywnej opinii Wielkopolskiego Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków.

W obrębie strefy ochrony konserwatorskiej układu urbanistycznego (ruralistycznego) ustalono:

- zachowanie historycznego rozplanowania,
- zachowanie historycznej linii zabudowy,
- zachowanie historycznej parcelacji z dopuszczeniem uzasadnionych zmian,
- zachowanie zabytkowej zabudowy, tj. obiektów wpisanych indywidualnie do rejestru zabytków oraz ujętych w ewidencji zabytków gminy (spis obiektów zabytkowych gminy),
- zachowanie zabytkowej zieleni,
- zharmonizowanie nowych obiektów z zabytkowym otoczeniem w zakresie lokalizacji, skali i formy architektonicznej,
- zharmonizowanie nawierzchni ulic, placów, i chodników z zabytkowym sąsiedztwem,
- zharmonizowanie usytuowania, skali i formy reklam artykulacji architektonicznej obiektów.

Inwestycje planowane na obszarze stref ochrony konserwatorskiej wymagają uzyskania pozytywnej opinii Wielkopolskiego Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków. Dotyczy to w szczególności takich działań jak:

- rozbiórka obiektu, z wyłączeniem obiektów indywidualnie wpisanych do rejestru zabytków, których rozbiórka wymaga uzyskania pozwolenia Generalnego Konserwatora zabytków,
- budowa nowych obiektów,
- przebudowa i remont obiektu,
- budowa ulic, placów i chodników,
- budowa i modernizacja sieci infrastruktury technicznej z przyłączami,
- budowa wyposażenia ulic i placów,
- wycinki drzew i nasadzenia,
- montaż reklam, kolorystyka elewacji zewnętrznych,
- podziały i scalenia nieruchomości,
- zmiany sposobu użytkowania.

Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Łądek uwzględni założenia rezydencjonalne i sakralne . W obrębie stref ochrony konserwatorskiej obowiązuje:

- historyczna parcelacja (zgodnie z zasada niepodzielności zespołów),
- zachowanie zabytkowej zabudowy,
- zachowanie zabytkowej zieleni,
- podporządkowanie nowych obiektów układowi zabytkowemu w zakresie lokalizacji, skali i formy architektonicznej,
- użytkowanie nie kolidujące z historyczna funkcja obiektu,

Ustala się ochronę osi widokowych na założenia rezydencjonalne i sakralne.

Cmentarze.

W granicach cmentarza obowiązuje zachowanie:

- historyczne parcelacji,
- historycznego rozplanowania,
- zabytkowej sztuki sepulkralnej i ogrodzenia,
- zabytkowej zieleni.

Ochrona obowiązuje również w najbliższym otoczeniu cmentarza.

Obiekty architektury, budownictwa, zabytki techniki.

Ochrona obiektów architektury, budownictwa i zabytków techniki obejmuje obiekt wraz z jego najbliższym otoczeniem. Ustala się zachowanie zabytkowej formy architektonicznej oraz podporządkowanie niezbędnych zmian budynkowi istniejącemu w zakresie skali i formy.

W studium ujęte zostały wytyczne konserwatorskie dla stanowisk archeologicznych. Wyznaczone w załączniku graficznym zasięgi stanowisk archeologicznych należy traktować orientacyjnie, może okazać się bowiem

podczas prac ziemnych, że obiekty archeologiczne zalegają także w sąsiedztwie wyznaczonych na podstawie obserwacji powierzchniowych zasięgów stanowisk. Zewidencjonowane stanowiska archeologiczne oraz strefy ich występowania podlegają ochronie konserwatorskiej.

Dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego, na obszarach występowania stanowisk archeologicznych oraz w strefie ich ochrony, podczas inwestycji związanych z robotami ziemnymi, wymagane jest prowadzenie prac archeologicznych w zakresie uzgodnionym pozwoleniem na badania archeologiczne Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, przed rozpoczęciem inwestycji. Dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego, na obszarach objętych ochroną konserwatorską lub w bliskim sąsiedztwie, podczas inwestycji związanych z robotami ziemnymi, wymagane jest prowadzenie prac archeologicznych w zakresie uzgodnionym pozwoleniem na badania archeologiczne Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora zabytków.

Zadania inwestycyjne związane z szerokopłaszczyznowymi pracami ziemnymi (m. in. drogi, hale przemysłowe, kopalnie).

Dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego ustala się w obrębie szerokopłaszczyznowego zadania inwestycyjnego, obowiązek przeprowadzenia:

- ratowniczych badań wykopaliskowych, wyprzedzających inwestycje na wytypowanych stanowiskach archeologicznych,
- badań archeologicznych na nowych obiektach archeologicznych,
- stałego nadzoru archeologicznego podczas odhumusowywania terenu.

Wszystkie prace archeologiczne muszą być uzgodnione pozwoleniem Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, przed rozpoczęciem inwestycji.

7.2. Uwarunkowania wynikające z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego

Gmina Łądek nie posiada miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla terenu całej gminy. Obowiązują następujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego dla wybranych obszarów na terenie gminy, które zawierają zapis uwzględniające ochronę zabytków:

I. Uchwała Nr XXVII/148/16 Rady Gminy Łądek z dnia 14 lipca 2016 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Łądek dla wybranych obszarów w miejscowości Łądek.

II. Uchwała Nr XXVII/150/16 Rady Gminy Łądek z dnia 14 lipca 2016 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Łądek dla wybranego obszaru w miejscowości Dolany.

Uchwała Nr XXVII/152/16 Rady Gminy Łądek z dnia 14 lipca 2016 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Łądek dla wybranego obszaru w miejscowości Waclawów.

Uchwała Nr XXVII/154/16 Rady Gminy Łądek z dnia 14 lipca 2016 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Łądek dla wybranego obszaru w miejscowości Ratyń.

We wszystkich powyższych uchwałach stosuje się zapis:

§7. W zakresie zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej, na obszarach występowania stanowisk archeologicznych, oznaczonych symbolem na rysunku planu w strefie ich ochrony, należy stosować przepisy ochrony dziedzictwa kulturowego.

Ustalenia w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego wynikają z zapisów zawartych w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy i są każdorazowo uzgadniane z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków w Poznaniu Delegaturą w Koninie.

Inwestycje na terenie gminy Łądek, na obszarach, dla których nie sporządzono miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, wykonywane są na podstawie decyzji o warunkach zabudowy oraz ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, które uzgadniane są z konserwatorem zabytków.

7.3. Uwarunkowania wynikające z ochrony przyrody i równowagi ekologicznej

W czasach wielkich przekształceń środowiska, związanych przede wszystkim z urbanizacją i uprzemysłowieniem, ogromne znaczenie ma zachowanie w niezmienionym stanie terenów mało jeszcze zdegradowanych, gdzie przyroda zachowała wiele z naturalnego uroku. Formami takiej ochrony są parki krajobrazowe i obszary chronionego krajobrazu. Tworzy się je na obszarach o wysokich walorach naturalnych środowiska oraz o nieprzeciętnych właściwościach estetycznych krajobrazu, nierzadko połączonych z wartościami historycznymi, turystycznymi i krajoznawczymi.

Nadwarciański Park Krajobrazowy powstał w 1995 roku na powierzchni 13428 ha, w obrębie czterech gmin: Pызdry, Zagórw, Łądek i Rzgów. Chroni on krajobraz polodowcowy z szeroką pradoliną, której dnem płynie Warta. Rzeka ta zmieniając często swój bieg, pozostawiła w dnie pradoliny liczne starorzecza.

Nadwarciański Park Krajobrazowy bogaty jest w wiele ptaków z gatunków lęgowych, ale także licznych gatunków przelotnych. Na terenie Parku naliczono 236 gatunków ptaków. Oprócz czapli siwej są tu także rzadsze gatunki czaplówatych bąk, bączek, a także ślepowron. W okolicach Policka mieści się kolonia 40 par perkoza zausznika. Spotkać tu można również łabędzie i gęsi gęgawy, cyraneczki, a nawet rożeńca – rzadkiego przedstawiciela kaczek łąkowych. W Parku można też zobaczyć zagrożonego w Europie całkowitym wyginięciem derkacza. Obszar Parku uznany został za jedną z 7 najwartościowszych ostoi ptaków wodnych i błotnych w Polsce. Zakwalifikowano go też do najcenniejszych ornitologicznych obszarów Europy. Międzynarodowa organizacja BirdLife International nadała mu rangę ogólnoswiatową „Globaly Important Bird Areas” w roku 1995. Nadwarciański Park Krajobrazowy to także bardzo bogata roślinność – jest tu ponad 1000 gatunków roślin naczyniowych – wśród nich 57 gatunków prawnie chronionych, a w tym 40 gatunków podlegających ochronie całkowitej. Spotkać można grzybienie białe tzw. lilie wodne, widłaki, goździki czy grażel żółty. Z pewnością atrakcjami Parku są obiekty położone na jego terenie – Ośrodek Edukacji Przyrodniczej w Łądzie, a przy nim cenny zespół pocysterski, który został wpisany na listę pomników historii czy zrekonstruowany nieopodal średniowieczny gród. Warto również zobaczyć pałac biskupów poznańskich w Ciężeniu. Obecnie znajduje się tam biblioteka gromadząca największy w Europie zbiór masoników.

Cudowna przyroda i krajobrazy stwarzają wspaniałe warunki do zwiedzania i turystyki. Słupecka Organizacja Turystyczna co roku organizuje imprezę turystyczną pod nazwą „Ekspedycja Nadwarciańska” piesza wędrówka szlakiem Nadwarciańskiego Parku Krajobrazowego. Impreza na stałe wpisała się w kalendarz imprez turystycznych powiatu słupeckiego i zyskała uznanie oraz wsparcie ze strony samorządu lokalnego. Głównym celem 3-dniowego rajdu jest popularyzacja wiedzy o obszarze chronionym parku, a także propagowanie turystyki pieszej z elementami agroturystyki i ekologii. W promocji ekspedycji i zdobywaniu środków na ten cel organizatorom pomagają władze powiatu oraz gmin, w granicy których położony jest Nadwarciański Park Krajobrazowy. Dodatkową atrakcją dla uczestników imprezy są spływy tratwą flisacką, pobudowaną przez słupeckiego przedsiębiorcę – Krzysztofa Ciepeliaka. Ekspedycja Nadwarciańska jest laureatem prestiżowej nagrody za najlepszy polski produkt turystyczny roku 2004. Od 2005 r. co roku odbywają się również znane już w całym kraju i poza jego granicami Festiwale Kultury Słowiańskiej i Cysterskiej, lekcje muzealne dla dzieci i młodzieży szkolnej, wykłady popularno-

naukowe z dziedziny przyrody, archeologii, historii, historii sztuki i etnografii. Celem dwudniowych Ogólnopolskich Festiwali Kultury Słowiańskiej i Cysterskiej w Łądzie jest przypomnienie chlubnej przeszłości Łądu oraz popularyzowanie wiedzy archeologicznej i historycznej. Imprezy te, z reguły organizowane w czerwcu, wpisały się już chlubnie do kalendarza najważniejszych tego typu wydarzeń w Polsce. Do stałych punktów ich programu należą pokazy dawnych walk i rzemiosł, inscenizacje historyczne, koncerty muzyki dawnej, wykłady popularno-naukowe, wystawy archeologiczne, turnieje szachów średniowiecznych, a także zajęcia edukacyjne dla dzieci i młodzieży szkolnej. Na terenie Parku odbywa się również co roku spływ kajakowy na trasie Konin – Łąd. Organizowany jest przez Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w Koninie, Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Koninie, Miejski Zakład Komunikacji oraz Miejskie Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej w Koninie. Patronat honorowy nad wydarzeniem obejmuje Prezydent Miasta Konin i Wójt Gminy Łądek. Zarówno dzieci jak i dorośli, spędzają jedną z czerwcowych sobót korzystając z uroków przyrody i relaksującej atmosfery. Spływ składa się z dwóch części. Pierwsza to rywalizacja sportowa do wysokości promu w Sławsku, a druga część spływu ma charakter rekreacyjny – w Łądzie na uczestników czekają występy artystyczne, ognisko i wspólna zabawa.

Nadwarciański Park Krajobrazowy to nie tylko urokliwe, rozległe tereny, ale także wspaniałe miejsce do odpoczynku, turystyki oraz promocji naszego regionu.

8. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

8.1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków

CIAŻEŃ

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. ŚW. JANA CHRZCICIELA, ul. Wolności:

a. kościół, mur., 1535 r., przebud. 1760 r.,

Rejestr zabytków A-85/102 z dnia 31.05.1968 r.

b. dzwonnica, mur., 2 poł. XIX w.

Rejestr zabytków A-85/102 z dnia 31.05.1968 r.

f. plebania nr 1, mur., 1760 r.

Rejestr zabytków A-85/102 z dnia 31.05.1968 r.

ZESPÓŁ PAŁACOWO-FOLWARCZNY, ul. Wolności:

a. pałac nr 37, ob. filia biblioteki UAM i Dom Pracy Twórczej, mur., 1760-1768 r., 1794-1818 r.,

Rejestr zabytków A-22/335 z dnia 17.01.1949 r.

b. galeria, mur., 1760-1768 r., 1794-1818 r.,

Rejestr zabytków A-83/99 z dnia 28.05.1968 r.

c. pawilon - oficyna, ob. hotel, mur., 1760-1768 r., 1794-1818 r.,

Rejestr zabytków A-83/99 z dnia 28.05.1968 r.

f. park, 1 poł. XVIII w., powiększony 2 poł. XVIII w., przekształcony XVIII/XIX w.

Rejestr zabytków A-83/99 z dn. 28.05.1968 r.

ŁĄD

ZESPÓŁ KLASZTORNY CYSTERSÓW, późn. kapucynów (1850-1864 r.),

ob. salezjanów (od 1921 r.) nr 101:

a. kościół par. p.w. NMP i św. Mikołaja bpa, mur., 1651-1689 r., 1690-1725 r.,
1728-1735 r.,

Rejestr zabytków 540/Wlkp/A z dnia 27.05.1968 r.

b. klasztor, mur., 3 ćw. XIV w., przebud. i rozbud. k. XVII w., 1 poł. XVIII w., ok.
1930,

Rejestr zabytków 540/Wlkp/A z dnia 27.05.1968 r..

d. kaplica przy południowej wieży kościoła, mur., 1 poł. XX w. z fragmentem
ogrodzenia z XVIII w.,

Rejestr zabytków 540/Wlkp/A z dnia 30.11.2007 r.

f. brama do zabudowań klasztornych z ogrodzeniem, mur., 1 poł. XVIII w.,

Rejestr zabytków 540/Wlkp/A z dnia 27.05.1968 r.

g. północny fragment ogrodzenia cmentarza, mur., 2 poł. XIX w.

Rejestr zabytków 540/Wlkp/A z dnia 30.11.2007 r.

h. zachodni i północny fragment muru ogrodzeniowego ogrodu, mur., XVIII – XIX
w.

Rejestr zabytków 540/Wlkp/A z dnia 30.11.2007 r.

i. ogród klasztorny, XVIII w.,

Rejestr zabytków 540/Wlkp/A z dnia 30.11.2007 r.

j. podwórze gospodarcze usytuowane między klasztorem i ogrodem klasztornym,
XVIII w.,

Rejestr zabytków 540/Wlkp/A z dnia 30.11.2007 r.

k. cmentarz ob. park, 2 poł. XIX w.

Rejestr zabytków 540/Wlkp/A z dnia 30.11.2007 r.

ZESPÓŁ DWORSKO-FOLWARCZNY:

a. dwór, mur., ok. 1870 r., przebud. ok. 1930 r.,

Rejestr zabytków A-410/152 z dnia 27.09.1988 r.

b. park, poł. XIX w.,

Rej. Zab. A-410/152 z dnia 27.09.1988 r..

LADEK

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. ŚW. MIKOŁAJA, ul. Rynek:

a. kościół, mur., 1760-1777 r. 1791-1809 r.,

Rejestr zabytków A-86/104 z dnia 31.05.1968 r.

b. ogrodzenie z bramami, mur.-żel., 2 poł. XIX w.

ZESPÓŁ CMENTARZA PAR. RZYMSKOKATOLICKIEGO, ul. Konińska:

a. cmentarz, pocz. XX w.,

Rejestr zabytków A-478/219 z dnia 20.07.1992 r.

8.2. Wykaz zabytków nieruchomości znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków

CIAŻEŃ

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. ŚW. JANA CHRZCICIELA, ul. Wolności:

a. kościół, mur., 1535 r., przebud. 1760 r.,

b. dzwonnica, mur., 2 poł. XIX w.

c. ogrodzenie z bramą, mur., 2 poł. XIX w.,

d. kapliczka w ogrodzeniu, mur., 2 poł. XIX w.

e. kapliczka z figurą MB, mur., 1946 r.,

f. plebania nr 1, mur., 1760 r.

ZESPÓŁ CMENTARZA PAR. RZYMSKOKATOLICKIEGO, ul. Cmentarna:

a. cmentarz, 1830-1840 r.,

b. ogrodzenie z bramą, mur.-żel., 1890 r.

DOM LUDOWY, ul. Plac Zamkowy 18, mur., 1917 r.

ZESPÓŁ PAŁACOWO-FOLWARCZNY, ul. Wolności:

a. pałac nr 37, ob. filia biblioteki UAM i Dom Pracy Twórczej, mur., 1760-1768 r., 1794-1818 r.,

b. galeria, mur., 1760-1768 r., 1794-1818 r.,

c. pawilon - oficyna, ob. hotel, mur., 1760-1768 r., 1794-1818 r.,

d. spichlerz, ob. nie użytkowany, mur., XVIII w.,

e. ogrodzenie z bramą, mur.-żel., 2 poł. XIX w., krata 1992 r.,

f. park, 1 poł. XVIII w., powiększony 2 poł. XVIII w., przekształcony XVIII/XIX w.

g. czworak, mur., XIX/XX w., przebud. 1974 r.,

h. obora, mur., 1936 r.,

i. stodoła, mur., XIX/XX w.,

j. kuźnia, mur., XIX/XX w.,

k. brama, mur.-żel., XIX/XX w.,

l. ośmiorak, ul. Spacerowa nr 1, mur., XIX/XX w.,

ł. dom, ul. Wolności nr 74, XIX/XX w.,
m. czworak, ul. Wolności nr 80, mur., XIX/XX w.,
n. dom, ul. Wolności nr 88, mur., XIX/XX w.

ul. Cmentarna

DOM NR 1, mur., ok. 1920 r.

DOM NR 7, mur., ok. 1920 r.

ul. Wiosny Ludów

MŁYN, ul. Wiosny Ludów 6, mur., ok. 1930 r.

DOM NR 9, mur., 1910 r.

ul. Wolności

DOM NR 10, mur., 1 ćw. XX w.

DOM NR 56, mur., 1 ćw. XX w.

ul. Plac Zamkowy

DOM NR 13, glin., pocz. XX w.

DOM NR 17, mur., 1 ćw. XX w.

DOLANY

DOM NR 17, mur., ok. 1920 r.

LĄD

ZESPÓŁ KLASZTORNY CYSTERSÓW, późn. kapucynów (1850-1864 r.),
ob. salezjanów (od 1921 r.) nr 101:

a. kościół par. p.w. NMP i św. Mikołaja bpa, mur., 1651-1689 r., 1690-1725 r.,
1728-1735 r.,

b. klasztor, mur., 3 ćw. XIV w., przebud. i rozbud. k. XVII w., 1 poł. XVIII w., ok.
1930,

c. kapliczka, mur., k. XIX,

d. kaplica przy południowej wieży kościoła, mur., 1 poł. XX w. z fragmentem
ogrodzenia z XVIII w.,

e. ogrodzenie z bramą, mur.-żel., k. XVIII w., 1946 r.,

f. brama do zabudowań klasztornych z ogrodzeniem, mur., 1 poł. XVIII w.,

g. północny fragment ogrodzenia cmentarza, mur., 2 poł. XIX w.

h. zachodni i północny fragment muru ogrodzeniowego ogrodu, mur., XVIII – XIX
w.

i. ogród klasztorny, XVIII w.,

j. podwórze gospodarcze usytuowane między klasztorem i ogrodem klasztornym,
XVIII w.,

k. cmentarz ob. park, 2 poł. XIX w.

„Zespół dawnego opactwa cysterskiego w Łądzie nad Wartą” uznany został za pomnik historii Rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 17 czerwca 2009 r.

ZESPÓŁ CMENTARZA PAR. RZYMSKOKATOLICKIEGO:

- a. cmentarz, ok. 1860 r.,
- b. ogrodzenie z bramą, mur.-żel., pocz. XX w.

REMIZA STRAŻACKA, ob. dom nr 73, mur., 1902 r.

ZESPÓŁ DWORSKO-FOLWARCZNY:

- a. dwór, mur., ok. 1870 r., przebud. ok. 1930 r.,
- b. park, poł. XIX w.,
- c. stodoła, mur., XIX/XX w.,
- d. gorzelnia, mur., XIX/XX w.,
- e. sześciorek nr 28, XIX/XX w.,
- f. sześciorek nr 30, mur., XIX/XX w.,
- g. sześciorek nr 33 a, XIX/XX w.,
- h. czworak nr 35 a, mur., XIX/XX w.,
- i. czworak nr 35, mur., XIX/XX w.,
- j. sześciorek nr 45, mur., XIX/XX w.,
- k. czworak nr 84, mur., XIX/XX w.,

DOM NR 82, mur., ok. 1917 r.

DOM NR 88, mur., k. XIX w.

ŁĄDEK

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. ŚW. MIKOŁAJA, ul. Rynek:

- a. kościół, mur., 1760-1777 r. 1791-1809 r.,
- b. ogrodzenie z bramami, mur.-żel., 2 poł. XIX w.

ZESPÓŁ CMENTARZA PAR. RZYMSKOKATOLICKIEGO, ul. Konińska:

- a. cmentarz, pocz. XX w.,
- b. ogrodzenie z bramą, mur.-żel., pocz. XX w.

URZĄD GMINY, ob. ośrodek zdrowia, poczta i przedszkole, ul. Pyzdarska nr 20, mur., ok. 1928 r.

ul. Konińska

DOM NR 7, mur., ok. 1900 r.

DOM NR 9, mur., pocz. XX w.

DOM NR 14, mur., ok. 1890 r.

ul. Kościelna

DOM NR 17, mur., 1 ćw. XX w.

ul. Pyzdarska

DOM NR 18, mur., 2 ćw. XX w.

ul. Rynek

DOM NR 12, mur., k. XIX w.

DOM NR 15, mur., ok. 1905 r.

DOM NR 21, mur., XIX/XX w.

ul. Słupecka

DOM NR 3, k. XIX w., przebud. ok. 1912 r.

DOM NR 4, mur., k. XIX w.

DOM NR 19, mur., ok. 1880 r.

ul. Zielona

KUŹNIA, nr 5, mur., XIX/XX w., przebud. 1933 r.

DOM NR 20, mur., ok. 1915 r.

RATYŃ

PARK DWORSKI, ok. poł. XIX w.

DOM NR 32, mur., ok. 1900 r.

SAMARZEWO

CMENTARZ PAR. RZYMSKOKATOLICKI, ok. 1910 r.

WOLA KOSZUCKA

DOM NR 14, mur., ok. 1920 r.

ZAGRODA NR 36 a:

a. dom, drew., 1942 r.,

b. spichlerz, glin., pocz. XX w.

8.3. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków

Na terenie gminy Łądek do rejestru zabytków wpisane są cztery zespoły zabytków ruchomych oraz jeden zabytek ruchomy pojedynczy stanowiące wyposażenie obiektów sakralnych.

Wystrój i wyposażenie kościoła parafialnego św. Mikołaja w Łądku wpisane do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego pod nr rejestru 449/Wlkp/B decyzją z dnia 8 września 2016 r. – ogółem 40 pozycji w skład wystroju i wyposażenia wchodzi m.in. ołtarz główny, barokowo-klasycystyczny z ok. 1800 t., ołtarz boczny p.w. św. Rodziny w transepcie zachodnim, ołtarz boczny p.w. św. Anny Samotrzeciej w transepcie wschodnim, ołtarz boczny p.w. św. Barbary, rokoko, 4 ćw. XVIII w., ołtarz boczny p.w. św. Serca Jezusa, rokoko, 4 ćw. XVIII w., ambona, rokoko, 2 poł. XVIII w., chrzcielnica, rokoko, 2 poł. XVIII w., prospekt organowy wraz z instrumentem 11-głosowym z 1905 r.

Obiekty ruchome wchodzące w skład wyposażenia kościoła parafialnego p.w. św. Jana Chrzciciela w Ciężeniu wpisane do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego pod nr rejestru 91/B decyzją z dnia 23 czerwca 1971 r. w ilości 23 pozycje. Wymienione zostały m.in. ołtarz główny drewniany rokokowy z około 1760 roku, ołtarz boczny w kaplicy pld. Rokokowy z około 1760r., ołtarz boczny w kaplicy ptn. rokokowy z około 1760 r., ambona drewniana, rokokowa z końca XVIII wieku. Obiekty ruchome znajdujące się w dawnym pałacu biskupim w Ciężeniu wpisane do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego pod nr rejestru 54/B decyzją z dnia 5 marca 1971 roku. Wyróżniono fronty elewacji ogrodowe pałacu , styl rokokowy z około 1760 r.

Wyposażenie kościoła p.w. NMP i św. Mikołaja i klasztoru pocysterskiego, ob. Wyższego Seminarium Duchowego Towarzystwa Salezjańskiego w Łądzie nad Wartą, wpisane do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego pod nr rejestru 328/Wlkp/B decyzją z dnia 01.03.2014 r., ogółem 149 pozycji. Wyposażenie kościoła to m.in. ołtarz główny, barokowy z końca XVII wieku, ołtarz w transepcie drewno rzeźbione, barokowy z początku XVIII wieku, ołtarz św. Jana Bosko stiukowy, architektoniczny, barokowy z 1730 roku, ołtarz św. Bernarda - stiukowy, architektoniczny, barokowy z 1730 roku, ołtarz św. Franciszka, barokowy z 1 połowy XVIII wieku, ołtarz iluzjonistyczny – tynk i fresk, barokowy wykonany w połowie XVIII wieku, ołtarz św. Antoniego barokowy z połowy XVIII wieku, ołtarz św. Barbary barokowy z połowy XVIII wieku.

Wyposażenie Klasztoru to m.in. Portal elewacji wschodniej klasztoru – barokowy z 1 połowy XVII wieku, portal elewacji zachodniej – barokowy z 1 połowy XVIII wieku, portal elewacji północnej skrzydła zachodniego, barokowy z 1 połowy XVIII wieku, krużganki – nakryte sklepieniem krzyżowo-żebrowym, Obrazy z historii Zakonu Cystersów. Rzeźba św. Wawrzyńca, XIX – wieczna, drewniana, polichromowana o charakterze ludowym znajdująca się w miejscowości Samorzewo wpisana do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego nr B-43/4 decyzją z dnia 27.11.1985 r.

9. Zabytki archeologiczne

Zabytki archeologiczne są częścią dziedzictwa kulturowego. Europejska konwencja o ochronie archeologicznego dziedzictwa kulturowego sporządzona w La Valetta dnia 16 stycznia 1992 r. (Dz. U. 96.120.564 z dnia 9 października 1996 r.) uznaje je jako źródło „zbiorowej pamięci europejskiej i instrument dla badań historycznych i naukowych”. Zgodnie z definicją zastosowaną w ustawie o ochronie i opiece nad zabytkami zabytek archeologiczny, to zabytek

nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów lub zabytek ruchomy, będący tym wytworem (art. 3 pkt 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Dziedzictwo archeologiczne jest bogactwem kulturowym pozostawionym nam przez przeszłe pokolenia ludzkości, które zamieszkiwały dawniej naszą planetę. Składają się na nie wszelkie materialne ślady ludzkiej egzystencji pozostawione na ziemi, pod ziemią czy w wodzie. Mogą one mieć postać opuszczonych budowli i ich pozostałości, urządzeń osadniczych (np. palenisk, pieców garncarskich, studni, jam zasobowych), cmentarzysk, pól bitewnych, miejsc kultu i warstw ziemi powstałych w wyniku działalności z wszelkimi przedmiotami z nimi związanymi. Źródła archeologiczne stanowią nieodnawialny depozyt przekazany nam przez przeszłe pokolenia, depozyt, który jesteśmy zobowiązani chronić, mądrze i oszczędnie wykorzystywać i w możliwie jak najmniej uszczuplonym stanie przekazać przyszłym pokoleniom. Zachowanie dziedzictwa archeologicznego jest ważne dla wszystkich: dla naukowców (archeologów), którzy badając je odtwarzają przeszłość; dla turystów, którzy czerpią wrażenia kontaktu z przeszłością odwiedzając udostępnione do zwiedzania stanowiska archeologiczne; dla młodzieży szkolnej, która zyskuje zrozumienie dziejów ludzkości odwiedzając wystawy muzealne; dla wszystkich, którym dziedzictwo archeologiczne dostarcza odczucia posiadania głębokich korzeni naszej obecnej z dziedzictwa archeologicznego czerpią poczucie swojej tożsamości kulturowej i związku emocjonalnego z danym miejscem lub regionem.

9.1. Stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków

Na terenie gminy Łądek znajduje się następujące stanowisko archeologiczne: grodzisko pierścieniowate wpisane do rejestru zabytków pod numerem rejestru 755/A z dnia 06.11.1969 r., przepisane do księgi rejestru województwa wielkopolskiego pod numerem 32/Wlkp/C z dnia 23.02.2011 r.

9.2. Stanowiska archeologiczne o własnej formie krajobrazowej

Na terenie gminy Łądek zarejestrowano jedno stanowisko o własnej formie krajobrazowej. Jest to stanowisko wymienione powyżej grodzisko w Łądzie.

9.3. Opis koncentracji stanowisk archeologicznych łącznie z ich funkcją i analizą chronologiczną, uwarunkowania fizjograficzne

Obszar gminy Łądek został rozpoznany archeologicznie w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP). AZP to program badawczy obejmujący swym zasięgiem terytorium całej Polski. Pozwala na dokładne rozpoznanie zasobów archeologicznych. W swych założeniach obejmuje bowiem kilka etapów badawczych: 1. kwerendę archiwalną w muzeach, instytucjach publicznych i publikacjach, 2. badania powierzchniowe.

Należy jednak pamiętać, że baza danych AZP jest bazą otwartą. Dołączane są do niej ciągle nowe informacje pochodzące z kolejnych badań czy też weryfikacji badań wcześniejszych. W związku z powyższym dokumentacja stanowisk archeologicznych utworzona metodą AZP jest źródłem najbardziej aktualnej wiedzy o terenie.

Poniżej zaprezentowano tabelkę prezentującą zasoby dziedzictwa archeologicznego z terenu gminy Łądek z uwzględnieniem podziału na fakty osadnicze:

Stanowiska archeologiczne	Grodziska	Cmentarzyska	Osady	Inne	Ogółem
Ilość stanowisk archeologicznych ogółem	1	6	221	2	230
W tym ilość stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków	1	0	0	0	1

Opracowano na podstawie: „Raport o stanie zabytków gminy Łądek z 2004 r. oraz danych z archiwum WUOZ w Poznaniu Delegatura w Koninie.

Gmina Łądek usytuowana jest w krainie Wielkich Dolin w powiecie słupeckim w dorzeczu rzeki Warty. Od północy graniczy z miastem i gminą Słupca, od północnego zachodu z gminą Strzałkowo, od południa z gminą Zagórów oraz z gminą Pызdry, od południowego wschodu z gminą Rzgów, od wschodu z gminą Golina. Powierzchnia gminy wynosi 9.832 ha, z tego użytki rolne zajmują 8.623 ha, użytki leśne oraz grunty zadrzewione 296 ha, grunty zabudowane i zurbanizowane 508 ha i nieużytki 187 ha. Struktura gruntów wskazuje zdecydowanie na rolniczy charakter gminy – prawie 80% jej powierzchni stanowią użytki rolne. Gmina Łądek umiejscowiona jest na obszarze Równiny Wrzesińskiej i Doliny Konińskiej. Południową granicę stanowi rzeka Warta w wyjątkiem wiosek położonych w jej lewym dorzeczu (Ciężańskie Holendry i Policko Góry). Na zachodzie granicą jest rzeka Wrześnica.

Ukształtowanie powierzchni terenu jest zróżnicowane. Najniższe partie pradolina Warty nie są monotonną równiną. W powierzchni terasy zalewowej widoczne są ślady dawnych przepływów w postaci starorzeczy – oraz wyspy nieco wyższego poziomu - niskiej terasy zalewowej, zajętej przez pola eoliczne oraz regularne wydmy. Sieć wodna gminy należy do zlewni rzeki Warty. Krawędź doliny Warty dzieli gminę na dwie części: północną „wyższą” i południową „niższą”. Największe prawobrzeżne dopływy to Wrześnica, Mieszna i Kanał Lubiecz. Najdawniejsze ślady osadnictwa na terenie dzisiejszej gminy Łądek pochodzą z epoki kamienia. Zachowały się one w Ciężeniu, Łądzie i Łądku. Wzrost osadnictwa wiąże się z ludnością kultury łużyckiej w epoce brązu i żelaza. W okresie wpływów rzymskich na tym terenie rozwinięta już była sieć osad o czym świadczą znaleziska z Łądu, Ciężenia, Dolan, Łądku i Ratynia. Osadnictwo rozwijało się dalej w okresie średniowiecza. Z tamtego okresu pochodzą liczne cmentarzyska i skarby. W Łądzie zachowały się pozostałości grodziska wczesnośredniowiecznego tzw. "Rydłowa Góra", które miało rangę kasztelanii.

9.4. Stan zachowania zabytków archeologicznych oraz istotne zagrożenia dla zabytków archeologicznych

Stanowiska archeologiczne są obiektami szczególnie narażonymi na zniszczenie. Z każdym rokiem, wraz z rozwojem techniki, intensyfikacją działalności przemysłowej, gospodarczej, rolniczej rośnie stopień ich zagrożenia oraz pojawiają się nowe.

W myśl art. 6 pkt 3 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wszystkie zabytki archeologiczne – bez względu na stan zachowania podlegają ochronie i opiece. Należy przy tym pamiętać, że zasięg stanowisk archeologicznych został wyznaczony na mapach na podstawie badań powierzchniowych. Jednak nie może on odpowiadać dokładnie zasięgowi występowania pozostałości osadnictwa pradziejowego pod ziemią. Dlatego należy traktować go zawsze orientacyjnie, może bowiem okazać się, że obiekty archeologiczne zalegają także w sąsiedztwie wyznaczonego na podstawie obserwacji powierzchniowej, zasięgu stanowiska.

Stan zachowania stanowisk archeologicznych na terenie gminy Łądek wynika w dużej mierze z konsekwencji współczesnych perturbacji osadniczych, zwłaszcza rozwoju nowego osadnictwa, ale także ze zniszczeń wywołanych przebudową w dawnych czasach.

Dużym zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych są przede wszystkim inwestycje budowlane i przemysłowe, zwłaszcza rozwój budownictwa mieszkalnego i przemysłowego oraz budowa i rozbudowa dróg na terenie gminy oraz dróg dojazdowych do pól (w roku 2018 planowane są następujące inwestycje: budowa grogi w miejscowości Łąd; budowa ulicy Wąskiej i Parkowej w Ciężeniu; rozbudowa oświetlenia ulicznego w gminie),

Istotnym zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych jest także działalność rolnicza, a zwłaszcza głęboka orka. Natomiast najlepiej zachowane są stanowiska archeologiczne położone na nieużytkach, terenach niezabudowanych oraz terenach zalesionych (około 3 % ogólnej powierzchni gminy). Gmina Łądek jest gminą w dużej mierze rolniczą (użytki rolne stanowią 87,74 % powierzchni).

Zagrożeniem dla dziedzictwa archeologicznego jest też rozwój turystyki zwłaszcza nad rzekami, jeziorami i w obszarach leśnych. Tereny te atrakcyjne pod względem rekreacyjnym obecnie, często były również okupowane przez ludzi w pradziejach i wczesnym średniowieczu. Dostęp do wody, który stanowił podstawę egzystencji osadniczej umożliwiał tworzenie osad o metryce sięgającej od epoki kamienia po czasy nowożytnie. Na terenie dzisiejszej gminy Łądek szczególnie atrakcyjne turystycznie są okolice Nadwarciańskiego Parku Krajobrazowego.

Do innego rodzaju zagrożeń należy działalność nielegalnych poszukiwaczy. Zagrożają oni przede wszystkim cmentarzyskom oraz stanowiskom o własnej formie krajobrazowej, jak grodziska czy fortyfikacje ziemne oraz pozostałości z okresu II wojny światowej.

Również przebudowa układów urbanistycznych, ruralistycznych i założeń pałacowo-parkowych prowadzi często do naruszenia średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych. W związku z tym wszystkie prace ziemne wymagają jednoczesnego prowadzenia badań archeologicznych. Wyniki badań często stanowią jedyną dokumentację następujących po sobie faktów osadniczych na tym terenie. Pozwalają one skorygować, uszczegółwić i potwierdzić informacje uzyskane ze źródeł pisanych. Pozyskany w trakcie badań materiał ruchomy umożliwia uzupełnienie danych o kulturze materialnej mieszkańców.

W celu ochrony stanowisk archeologicznych i nawarstwień kulturowych podczas inwestycji związanych z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, ważne jest określenie zasad ochrony zabytków archeologicznych ujętych w ewidencji zabytków, w planach zagospodarowania przestrzennego oraz

respektowanie przez inwestorów zapisów dotyczących ochrony zabytków archeologicznych w opiniach i decyzjach Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu – Kierownika Delegatury w Koninie.

Na terenie stanowiska archeologicznego wpisanego do rejestru zabytków (grodzisko w Łądzie) obowiązuje zakaz prowadzenia wszelkich robót budowlanych oraz przemysłowych na jego terenie, a prace porządkowe prowadzone w jego obrębie wymagają uzgodnienia z WVKZ – Kierownikiem Delegatury w Koninie.

10. Obszary największego zagrożenia dla zabytków w gminie

Gmina Łądek nie posiada planu zagospodarowania przestrzennego dla całego obszaru gminy, będącego prawem miejscowym. Z punktu widzenia ochrony konserwatorskiej jest to istotne zagrożenie dla zabytków nieruchomych. Bowiem ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego gminy jest jedną z czterech form ochrony wymienionej w art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Nowelizacja ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 18 marca 2010 r. wprowadziła w art. 7 pkt 4 dodatkową formę ochrony m. in. w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego oraz w decyzji o warunkach zabudowy, jednakże nie wszystkie inwestycje realizowane są w oparciu o w/w decyzje, a remonty obiektów figurujących w gminnej ewidencji zabytków nie zawsze wymagają pozwolenia na budowę, które wydawane jest w uzgodnieniu z konserwatorem zabytków. Brak szczegółowych zapisów w planach zagospodarowania przestrzennego może spowodować daleko idące przekształcenia przestrzenne, materiałowe i architektoniczne.

Do istotnych zagrożeń obiektów zabytkowych na terenie gminy należy zaliczyć tzw. zagrożenia techniczne. Pierwotny układ komunikacyjny, na który nałożone są wszelkie współczesne rozwiązania drogowe, kumuluje się niekorzystnie w odniesieniu do wszelkich budowli, szczególnie zaś tych, które są obiektami zabytkowymi. Emisje gazów, zanieczyszczeń atmosferycznych, to następna z przyczyn degradujących elewacje pokryte tynkami tradycyjnymi.

Wśród istotnych zagrożeń wymienić trzeba również indywidualne postawy oraz przypisane im wartości, które dla człowieka będącego ich nosicielem są wyznacznikiem działań skutkujących decyzjami nie zawsze pomyślnymi dla substancji zabytkowej. Przejawia się to w dowolnym przerabianiu, poprawianiu budynków z naruszeniem wszelkich zasad, którym poddana jest substancja zabytkowa. Likwidacja oryginalnych elementów dekoracji architektonicznej,

zdobionej stolarki okiennej i drzwiowej, wprowadzanie współczesnych materiałów budowlanych typu blacha dachówkowa w miejsce ceramicznych pokryć dachowych, okien z PCV oraz ocieplanie płytami styropianowymi, prowadzi do degradacji pojedynczych obiektów, a także całych obszarów starej zabudowy.

Do obszarów zagrożonych zaliczyć należy również dawne zespoły folwarczne. Brak nowych funkcji dla obiektów architektonicznych związanych z dawną zabudową folwarczną i niewielka możliwość wykorzystania starych budynków do nowoczesnej produkcji powoduje opuszczenie, a w konsekwencji niszczenie obiektów.

Jako warunek korzystnego wpływu dziedzictwa na wzmocnienie tożsamości społeczności lokalnej wskazuje się upowszechnienie wiedzy na temat lokalnych zabytków i ich wartości. Dlatego *Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami*, jako zagrożenie dla dziedzictwa kulturowego wymienia również brak wiedzy, związany z niedostatecznie rozwiniętą edukacją na rzecz dziedzictwa, skutkujący „niedostatecznym zaangażowaniem społecznym w opiekę nad zabytkami”.

Najważniejszym jednak elementem są możliwości finansowania prac przy obiektach zabytkowych przez różne kategorie osób i instytucji nimi władającymi. Często realne potrzeby znacznie przekraczają kwoty nań przeznaczane. Element finansowy w znaczący sposób hamuje realizację najciekawszych nawet projektów rewitalizacyjnych.

11. Charakterystyka i ocena stanu zachowania obiektów wpisanych do rejestru zabytków

CIAŻEŃ

Zespół Kościelny

W miejscowości Ciążeń w centrum wsi znajduje się cenny zabytek wpisany do rejestru zabytków tj. kościół p.w. św. Jana Chrzciciela. Murowany, wzniesiony został na miejscu poprzedniego w 1235 roku. Pierwotnie gotycki, przebudowany w stylu barokowym w 1760 roku. Jest budowlą jednonawową z krótkim prezbiterium; dwie przylegające do boków nawy kaplice tworzą transept, a od zachodu zamyka nawę wieża zwieńczona baniastym hełmem z latarnią.

Prezbiterium przykrywa strop, nawę – sklepienie kolebkowe, w kaplicach znajdują się sklepienia żaglaste. Wyposażenie przeważnie barokowe i rokokowe z XVIII w., m.in. pięć ołtarzy z ornamentami rokokowymi z czasów przebudowy świątyni, rokokowa ambona i dwa konfesjonały, późnobarokowa chrzcielnica.

Obraz Adoracji Matki Boskiej Szkaplerznej z około 1650 r., na którym wśród dostojników świeckich przedstawiono prawdopodobnie króla Jana Kazimierza. Starszym zabytkiem jest późnorenesansowy rzeźbiony tron biskupi z początku XVII w. Obok świątyni znajduje się plebania z drugiej połowy XVIII w. Całość stanowi cenny zabytek. W chwili obecnej stan techniczny kościoła nie budzi większych zastrzeżeń.

Dzwonnica

Usytuowana w północno-wschodnim narożniku placu kościelnego. Wzniesiona w 2 poł. XIX w. Murowana z cegły, otynkowana, pokryta dachówką karpiovką. Mur w formie trójosiowej arkady o łukach odcinkowych. Naczółek zwieńczony krzyżem w kostce, ujęty spływami wolutowymi. Elewacje dekorowane gzymsem i pilastrami, na cokole płyciny ze ściętymi narożami.

Zespół Pałacowy

Późnobarokowy pałac biskupi w Ciężeniu to dwupiętrowy budynek zbudowany na rzucie wydłużonego prostokąta wzniesiony dla biskupa Teodora Czartoryskiego w latach 1760-68 i wykańczany do 1806 r. Najwyższy poziom architektury i mistrzostwo wykonania prezentuje również sposób opracowania elewacji. Frontowa i tylna zaakcentowane zostały na osi oraz w skrajnych partiach płaskimi pozornymi ryzalitami z naczółkami o łuku koszowym lub w formie trójkąta, wypełnionymi dekoracją rzeźbiarską. Powierzchnie ścian rozczłonkowane zostały pilastrami wielkiego porządku, przechodzącymi przez całą wysokość elewacji, ujmującymi osie prostokątnych okien w obramieniach. Bardzo delikatne, linearne i niemal graficzne opracowanie tych elementów wystroju skonstrastowane zostało z plastycznie, rzeźbiarsko ukształtowanymi kapitelami pilastrów, w których zastosowano rokokowe ornamenty i motywy. Pozostałości rokokowej dekoracji przetrwały również we wnętrzu o dwutraktowym układzie pomieszczeń. W środkowej części frontowego traktu na parterze mieści się obszerny, zbliżony do kwadratu, westybul, zaś w jego osi w tylnym trakcie położony jest salon. Znakomitej klasy dekoracja sztukatorska zwieńczenia ścian oraz obrzeży sufitów zachowała się w salonach reprezentacyjnej kondygnacji piętra rezydencji. Wykonano ją z użyciem rokokowych motywów i ornamentów, z wplecionymi w nie motywami krajobrazu i architektury. Ciężnień pozostawał własnością kościelną i letnią rezydencją biskupów poznańskich do 1818 r. Po kasacie majątków kościelnych jego właścicielem pozostawał Wacław hr. Gutakowski, porucznik napoleońskiego pułku szwoleżerów, ożeniony z Józefą z Grudzińskich, siostrą Joanny Grudzińskiej,

żony wielkiego księcia Konstantego. Na początku XX w. Ciążen był w posiadaniu Zakrzewskich, a w 1924 r. przeszedł na własność skarbu państwa.

Obecnie w pałacu mieści się Dom Pracy Twórczej i filia Biblioteki Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Zgromadzono tu największe w Europie Środkowej i Wschodniej zbiory masoników. W 1992 roku została odnowiona elewacja zewnętrzna budynku, odrestaurowano płaskorzeźby, głowice oraz od strony Warty trzy tympanony, które zostały zrekonstruowane na podstawie dostępnej dokumentacji. Zabytek jest własnością Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

Park

Pałac w Ciążeniu otoczony jest parkiem o powierzchni 12 ha założonym w XVIII w., który posiada wiele dorodnych starych drzew. Do rejestru pomników przyrody została wpisana lipa drobnolistna o obwodzie pnia 520 cm i wysokości 29 m. Od bramy wjazdowej w kierunku wschodnim obrzeżną partię parku zamyka aleja lipowa. Południowa część parku opada trzema poziomami ku Warcie.

Na tarasie środkowym znajdują się dwa stawy i kopiec widokowy z widokiem na panoramę Nadwarciańskiego Parku Krajobrazowego. Od lat osiemdziesiątych trwają prace rewaloryzacji parku, wprowadzane są unikatowe nasadzenia jak miłorząb japoński, metasekwoja, cypryśnik błotny, karagana syberyjska, jarząb brząk, jesion manna. Sąsiedztwo Wielkopolskiego Parku Krajobrazowego to perła przyrody w dolinie rzeki Warty ze względu na istnienie drzewostanów lęgowych, rzadkich gatunków zbiorowisk roślinnych, zwierzęcych i ptactwa (67% awifauny lęgowej kraju).

LĄD

Kościół

Pierwsze ślady osadnictwa w Łądzie pochodzą z epoki kamiennej. W VII – VIII w. istniał tu gród strzegący przeprawy przez Wartę, którego rozkwit nastąpił w XII w. Z tego okresu (1136 r.) pochodzi pierwsza pisana wzmianka o grodzie w Łądzie, z którego arcybiskupstwo gnieźnieńskie pobierało dziesięcinę. Upadek grodu w połowie XIII w. zbiegł się z osadzeniem w pobliżu cystersów przez Mieszka III Starego. Przez trzy stulecia był to zakon niemiecki, Polacy byli przyjmowani jedynie jako „półkonwersi” do prac pomocniczych. W 1550 r. ostatni niemiecki opat Łądu został posądzony o kontakty z innowiercami, na skutek czego przeniesiono niemieckich mnichów do opactwa w Henrykowie. Od tego

czasu w opactwie łądzkim rezydowali Polacy. W wyniku rozbiorów Polski Łądz trafił pod zabór pruski, a majątki kościelne zostały skonfiskowane.

Po zmianach politycznych w 1819 r. i przejściu Łądu pod zabór rosyjski opactwo uległo kasacji. W 1850 r. osadzono tu kapucynów, którzy wyremontowali istniejące budynki i zaczęli prowadzić działalność duszpasterską. Ten pomyślny okres zakończyło powstanie styczniowe i aresztowanie ojca Maksyma Tarejwy, który prowadził działalność konspiracyjną. Wkrótce nastąpiła też likwidacja klasztoru. Po licznych zmianach właścicieli w Łądz osadzono w 1921 r. salezjanów. W czasie II wojny światowej w latach 1940-41 znajdowało się tutaj więzienie dla polskich księży. Ośmiu z nich zostało w 1999 r. beatyfikowanych przez Jana Pawła II. Od 1952 r. mieści się tutaj Wyższe Seminarium Duchowne Towarzystwa Salezjańskiego.

W Łądz z daleka przykuwa uwagę sylwetka kościoła z górującymi nad okolicą wieżami. Jest to świątynia barokowa, której budowa trwała blisko sto lat. Powstała na miejscu wcześniejszej budowli, która została rozebrana. Przy stawianiu kościoła pracowało wielu architektów. Prace rozpoczął Tomasz Poncino w 1651 r., później w latach 1681-89 Jerzy Catenazzi i Jan Koński realizowali projekt królewskiego architekta J. S. Belottiego. W okresie 1728-35 powstała nawa centralna wg Pompeo Ferrariego, której kopułę ozdobił polichromiami Jerzy Neunhertz. Kościół konsekrowano w 1743 r.

Całość wyposażenia pochodzi z okresu budowy świątyni. Znajduje się tu dziewięć ołtarzy z I połowy XVIII w. W prezbiterium znajdują się stalle – jedne z piękniejszych w Polsce. Wykonał je z drewna dębowego i lipowego (figury) ok. 1680 r. cysters Bartłomiej Adrian. Stalle ozdobiono figurami świętych, a w zwieńczeniu umieszczono zrywające się do lotu orły jako symbole modlitwy, natomiast przy wejściu leżące lwy – jako symbole złych mocy deptanych przez zakonników. Zakonnicy zasiadali w stallach w określonym porządku. Miejsce opata znajdowało się pod figurą króla Dawida po prawej stronie, miejsce przeora pod figurą Ezechiasza po stronie przeciwnej. Nad stallami znajdują się cztery obrazy Adama Swacha. Na jednym z nich przedstawiono mnichów modlących się na jutrzni. Wśród nich spaceruje anioł, który zapisuje imiona zakonników w księdze różnymi literami, w zależności od ich gorliwości na modlitwie.

Ambona została wykonana przez snycerzy z Rydzyny i Rawicza w 1735 r. Ozdobiono ją postaciami czterech ewangelistów, Ojców Kościoła i św. Bernarda z Clairvaux – założyciela zakonu cystersów. Pod amboną znajduje się późnorenesansowa piaskowcowa płyta nagrobna Zofii Borzemskiej z końca XVI

w. pochodząca z pierwotnego kościoła. Warto spojrzeć na inny, późniejszy nagrobek opata Antoniego Łukomskiego z symboliczną figurą Chronosa z 1760 r.

Na uwagę zasługują cztery konfesjonały zdobione figurami proroka Dawida, Bolesława Śmiałego, św. Piotra i św. Marii Magdaleny. Piękne organy wykonał zakonnik Józef Kogler w 1743 r. Zostały one zniszczone w czasie I wojny światowej i odbudowane w pierwotnej formie w latach 1923–25.

Klasztor

Znacznie starsze od kościoła są zabudowania klasztorne. Zachowały się XIV-wieczne krużganki, sień, oratorium, kapitułarz oraz piwnice. Pomieszczeniom tym przydają uroku gotyckie sklepienia krzyżowo-żebrowe. Niezwykłe rozwiązanie zastosowali budowniczowie w kapitułarzu przykrywając je sklepieniem gwiaździstym trójdzielnym, które wspiera się na jednym centralnym filarze.

Oratorium św. Jakuba Apostoła Starszego zostało ozdobione freskami w 1372 r., które należą do najcenniejszych zabytków sztuki średniowiecznej w Polsce. Na ścianie południowej przedstawiono scenę fundacji klasztoru. W centralnej części widzimy św. Jakuba, po jego lewej stronie klęczy fundator Wierzbęta z Paniewic wraz z żoną i dwiema córkami, natomiast po prawej klęczą cysterscy zakonnicy. Wokół oratorium biegnie fryz z przedstawieniami herbów rycerskich – jest to jedno z najstarszych polskich przedstawień heraldycznych. W krużgankach wiszą obrazy Adama Swacha przedstawiające historię i tradycje zakonu cystersów. Inne dzieło tego malarza możemy zobaczyć w Sali Opackiej mieszczącej obecnie bibliotekę. W plafonie znajduje się przedstawienie personifikacji siedmiu grzechów głównych, a po drugiej stronie wiernych krocących z krzyżami za Chrystusem. Po lewej stronie u dołu malarz umieścił swój autoportret z franciszkańskim krzyżem na ramieniu i atrybutami malarza - paletą farb i pędzlami.

Rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 17 czerwca 2009 r. w sprawie uznania za pomnik historii „Zespół dawnego opactwa cysterskiego w Łądzie nad Wartą” na podstawie art. 15 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568, z późn. zm.) uznano za pomnik historii „Zespół dawnego opactwa cysterskiego w Łądzie nad Wartą”, położony w gminie Łądek, w województwie wielkopolskim. Celem ochrony pomnika historii wymienionego w § 1 jest zachowanie, ze względu na wartości historyczne, przestrzenne, architektoniczne oraz wartości niematerialne, wysokiej klasy gotycko-barokowego zespołu

klasztornego. Obszar pomnika historii „Zespół dawnego opactwa cysterskiego w Łądzie nad Wartą” obejmuje historycznie ukształtowaną przestrzeń opactwa cysterskiego z kościołem, klasztorem, towarzyszącą zabudową, przykościelnym parkiem, ogrodem w zachodniej części założenia oraz ogrodem i łąką w obrębie wyspy oddzielonej od zespołu zabudowań starorzeczem Warty Granica obszaru przebiega wschodnią granicą działek nr 513 i nr 516/3 wzdłuż zachodniej strony brukowanej drogi, mija wąską odnogę starorzecza Warty, biegnie wschodnią, następnie południową i zachodnią granicą działki nr 516/4, przecina starorzecze Warty, dochodzi do południowej granicy działki nr 516/1, skręca w prawo południową granicą działki nr 516/1 do murowanego ogrodzenia dziedzińca gospodarczego klasztoru i biegnie wzdłuż ogrodzenia pokrywającego się z zachodnią granicą działek nr 516/2 i nr 513, następnie skręca w prawo po linii ogrodzenia i dochodzi do brukowanej drogi.

Zespół dworsko-folwarczny

W pobliżu klasztoru pocysterskiego w Łądzie znajduje się dwór z pierwszej połowy XIX wieku otoczony parkiem krajobrazowym z pomnikowymi drzewami. Początkowo był to późnoklasycystyczny, parterowy dwór z wysokim, użytkowym poddaszem. Pośrodku posiadał piętrowy ryzalit z żeliwnym gankiem poprzedzającym wejście, nad którym umieszczono taras. W okresie późniejszym dobudowano piętrowe skrzydło. Park dworski został założony w okresie budowy dworu. Jego powierzchnia wynosi 3,8 hektara.

Dwór w 1988 r. wpisany został do rejestru zabytków. Po rewitalizacji, która odbyła się w ostatnich latach, mieści się w nim Ośrodek Edukacji Przyrodniczej, siedziba Nadwarciańskiego Parku Krajobrazowego oraz Towarzystwa Przyjaciół Łądu i Ziemi Nadwarciańskiej. Właścicielem tego zabytku jest Województwo Wielkopolskie.

ŁĄDEK

Zespół Kościoła Par. P.W. Św. Mikołaja

Pocysterski kościół, od 1845 roku parafialny, pochodzący z XVIII wieku, zlokalizowany jest we wsi gminnej Łądek w otwartej zabudowie w południowej części dawnego rynku, w odległości około 100 m. od drogi wojewódzkiej Konin-Pyzdry przy ulicy Niskiej. Kościół stoi na pograniczu Nadwarciańskiego Parku Krajobrazowego. Rzeka Warta płynie na południe od kościoła w odległości około 1500 m w linii prostej. Kościół pod wezwaniem św. Mikołaja Biskupa jest to cenny

obiekt sakralnej architektury barokowej zbudowany w latach 1760-1777 z fundacji opata łądzkiego Konstantego łłowieckiego. Jest to trójnawowa budowla wzniesiona na planie krzyża łacińskiego z prostokątnym prezbiterium i dwiema kaplicami usytuowanymi w ramionach transeptu. Masywną fasadę wyznaczają dwie zryzalitowane, czworoboczne, bliźniacze wieże, zwieńczone hełmami barokowymi krytymi blachą (wcześniej cynkową - od 1903 r.), obecnie (od 2008 r.) miedzianą. W wieży wschodniej usytuowane są trzy dzwony: większy "Mikołaj", mniejszy "Józef" i mała sygnaturka. Kościół wykonano z cegły pełnej, formowanej ręcznie, murowanej na zaprawie wapiennej. Więźba dachowa wykonana z drewna, dachy kryte dachówką karpieńską. Nad nawą główną i transeptem dach dwuspadowy. Nad nawami bocznymi dachy jednospadowe, tzw: pulpitowe. Kościół św. Mikołaja w Łądku górujący nad pobliską Doliną Warty, widoczny z odległych zakątków okolicy to barokowo-klasycystyczny, niezwyklej wartości obiekt artystyczny, wpisany do rejestru zabytków w Polsce, imponujący swą wielkością i pięknem.

12. Kierunki działań dla realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

12.1. Gminna ewidencja zabytków

Przepisy art. 22 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami nakładają na wójta (burmistrza) gminy obowiązek prowadzenia gminnej ewidencji zabytków. Gmina Łądek wykonała w 2009 roku gminną ewidencję zabytków nieruchomości.

W roku 2017 gminna ewidencja zabytków nieruchomości została zaktualizowana i przyjęta zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych i wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem.

Gminna ewidencja zabytków będzie podlegała okresowej aktualizacji poprzez:

- wykreślanie z ewidencji zabytków nieruchomości obiektów, które zostały rozebrane, gruntownie przebudowane i utraciły już cechy zabytkowe - w porozumieniu z konserwatorem zabytków,
- uzupełnianie o zmiany stanu prawnego obiektu, jak aktualne formy ochrony - w porozumieniu z konserwatorem zabytków,

- uzupełnianie ewidencji zabytków nieruchomych o nowe obiekty, po otrzymaniu zawiadomienia konserwatora zabytków o wpisie do rejestru zabytków lub włączeniu ich do wojewódzkiej ewidencji zabytków.

Zabytki ujęte w Gminnej Ewidencji Ludności będą promowane:

- Rozpowszechnienie informacji na temat zabytków nieruchomych z terenu Gminy Łądek w szczególności informacji o zespole dawnego opactwa cysterskiego w Łądzie uznanego za Pomnik Historii,
- Udostępnienie gminnej ewidencji zabytków oraz niniejszego „Programu opieki nad zabytkami gminy Łądek na lata 2018–2021” na stronie internetowej Urzędu Gminy w Łądku.
- Promocja Zespołu dawnego opactwa cysterskiego w Łądzie nad Wartą.
Edukacja w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego
- Włączenie tematyki opieki i ochrony zabytków do zajęć dydaktycznych w szkołach podstawowych i gimnazjalnych prowadzonych przez gminę.
- Wdrażanie do zajęć szkolnych pojęć związanych z krajobrazem kulturowym gminy, pojęcie pomnika i historii.
- Informowanie młodzieży szkolnej o zasobach krajobrazu kulturowego gminy, powiatu i województwa a w szczególności o Pomniku Historii w miejscowości Łądek.
- Organizowanie w ramach zajęć szkolnych wycieczek krajoznawczych po najciekawszych i najważniejszych miejscach w mieście i powiecie oraz przedstawianie znajdujących się tamże obiektów zabytkowych. Zwiedzanie Zespołu dawnego opactwa cysterskiego w Łądzie nad Wartą

Zgodnie z w/w Rozporządzeniem, do końca 2019 r. zostanie wykonana gminna ewidencja zabytków archeologicznych, obejmująca karty stanowisk archeologicznych. Ewidencja ta będzie uzupełniana i weryfikowana poprzez włączanie informacji o wszystkich sukcesywnie odkrywanych reliktach przeszłości niezależnie od charakteru badań oraz na podstawie uzyskiwanych wyników badań weryfikacyjnych AZP, zgodnie z informacjami przekazywanymi przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Sporządzona zostanie elektroniczna, systematycznie aktualizowana baza informacji o stanowiskach archeologicznych wytypowanych przez wojewódzkiego konserwatora zabytków do wpisania do rejestru zabytków, w celu uwzględnienia ich w dokumentach planistycznych i inwestycyjnych gminy.

12.2. Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych

Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. Nr 212, poz. 2153), do końca 2018 r. opracowany zostanie plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych. Plan ten będzie corocznie aktualizowany.

12.3. Edukacja i promocja w zakresie ochrony zabytków

- włączenie tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego do zajęć szkolnych w szkołach podstawowych i gimnazjach prowadzonych przez gminę,
- organizowanie w ramach zajęć szkolnych wycieczek krajoznawczych, prezentacja najcenniejszych obiektów zabytkowych i ich historii,
- publikacja folderu prezentującego najważniejsze obiekty zabytkowe na terenie gminy oraz założenie strony internetowej związanej z tą problematyką,
- udostępnienie gminnej ewidencji zabytków oraz „Programu opieki nad zabytkami Gminy Łądek” na stronie internetowej Gminy,
- uwzględnienie obiektów zabytkowych przy wyznaczaniu nowych tras turystycznych i ścieżek dydaktycznych,
- ustalenie z właścicielami obiektów zabytkowych możliwości i zasad ich udostępniania dla celów turystycznych,
- udział w szkoleniach i konferencjach poświęconych ochronie dziedzictwa kulturowego,
- współpraca z organizacjami pozarządowymi i instytucjami w zakresie popularyzacji ochrony dziedzictwa kulturowego,
- udział w cyklicznych imprezach – wystawach, targach, festynach historycznych – promujących region, w tym dziedzictwo kulturowe,
- współpraca z sąsiednimi samorządami w celu włączenia lokalnych szlaków turystycznych w system ponadregionalny.

12.4. Działania zmierzające do poprawy stanu zachowania dziedzictwa kulturowego

- informowanie właścicieli obiektów zabytkowych o możliwościach pozyskania środków na odnowę zabytków,
- merytoryczna pomoc właścicielom obiektów zabytkowych w tworzeniu wniosków aplikacyjnych o środki na odnowę zabytków,
- aktywne zachęcanie sektora prywatnego do zagospodarowania obiektów zabytkowych,
- określenie zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie,

restauratorskie lub roboty budowlane przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków nie będących własnością Gminy.

12.5. Renowacja obiektów zabytkowych będących własnością Gminy

Park dworski w Ratyniu – obiekt będący własnością gminy Lądek ujęty w Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Lądek. Park znajduje się na działce nr 114 w miejscowości Ratyń. Geograficznie teren ten znajduje się w granicach makroregionu Niziny Południowo-Wielkopolskiej, położonej w dorzeczu środkowej Warty. Teren położony jest bezpośrednio przy drodze wojewódzkiej nr 467. W 2017 roku zostały wykonane prace porządkowe polegające na usunięciu drzew zagrażających życiu i zdrowiu mieszkańców Gminy. Środki w wysokości 70 tysięcy złotych zostały pozyskane z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego w Poznaniu. W okresie trwania programu opieki nad zabytkami na lata 2018-2021 planowane jest Zakup i sadzenie drzewa liściastego Grab pospolity wraz z palikami zabezpieczającymi szt. 33. Zakup i sadzenie krzewów liściastych (Lilak pospolity odm.'Charles Joly'- 9 szt, Cis pospolity odm. 'Elegantissima' - 26 szt, Cis pospolity odm. 'Repandens'- 14 szt szt. Został złożony wniosek o udzielenie dotacji ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu na wsparcie realizacji przedsięwzięć w zakresie ochrony i kształtowania przyrody w 2018 roku tytuł wniosku: "Nowe nasadzenia zieleni w Parku w Ratyniu na terenie gminy Lądek"

13. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

Podmiotem formułującym gminny program opieki nad zabytkami jest samorząd gminy. Realizacja programu odbywać się będzie poprzez zespół działań władz gminy na rzecz osiągnięcia celów w nim przyjętych. Samorząd ma oddziaływać na różne podmioty związane z obiektami zabytkowymi, w tym również na mieszkańców gminy w celu wywołania w nich pożądanых zachowań prowadzących do realizacji zamierzonych celów. Zakłada się, że w realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami dla gminy Lądek wykorzystane zostaną następujące grupy instrumentów: instrumenty prawne, finansowe, społeczne, koordynacji i kontroli.

1. Instrumenty prawne:

- programy określające politykę państwa i województwa w zakresie ochrony

dziedzictwa kulturowego,

- dokumenty wydane przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków wynikające z przepisów ustawowych,
- uchwały Rady Gminy (miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, zwolnienia i ulgi dla właścicieli obiektów zabytkowych).

2. Instrumenty finansowe:

- środki własne zatwierdzone uchwałą Rady Gminy,
- dotacje,
- subwencje,
- dofinansowania.

3. Instrumenty społeczne:

- uzyskanie poparcia lokalnej społeczności dla programu poprzez sprawną komunikację,
- edukacja i tworzenie świadomości potrzeby istnienia i ochrony dziedzictwa kulturowego w lokalnej społeczności,
- współpraca z organizacjami społecznymi.

4. Koordynacja i kontrola:

- gromadzenie stale aktualizowanej wiedzy o stanie zachowania obiektów, prowadzonych pracach remontowych i konserwatorskich,
- utworzenie w ramach organizacyjnych Urzędu Gminy w Łądku zespołu koordynującego realizację poszczególnych zadań wynikających z ustaleń programu opieki nad zabytkami.
- wewnętrzne okresowe sprawozdania z realizacji niniejszego programu.

14. Monitoring działania gminnego programu opieki nad zabytkami

Zgodnie z art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wójt gminy zobowiązany jest do sporządzania co 2 lata sprawozdania z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami. Sprawozdanie to przedstawiane jest Radzie Gminy. Po 4 latach program powinien zostać zaktualizowany i ponownie przyjęty przez radę gminy.

Do wykonania powyższego zadania utworzony zostanie zespół koordynujący, monitorujący niniejszy program poprzez:

- analizę i ocenę przebiegu realizacji,
- analizę i ocenę stopnia uzyskanych efektów.

Wykonanie sprawozdania powinno być poprzedzone oceną poziomu realizacji gminnego programu uwzględniającą:

- wykonanie zadań przyjętych do realizacji w okresie czteroletnim obowiązywania programu opieki nad zabytkami,
- efektywność ich wykonania.

Dla założonych działań przyjęte zostaną m.in. następujące kryteria oceny realizacji programu:

- procentowy poziom wydatków budżetu gminy na ochronę i opiekę nad zabytkami,
- wartość finansowa przyznanych dotacji na prace remontowo-konserwatorskie przy obiektach zabytkowych nie będących własnością Gminy,
- wartość pozyskanych środków finansowych na ochronę zabytków ze źródeł zewnętrznych,
- liczba planów zagospodarowania przestrzennego uwzględniających ochronę dziedzictwa kulturowego,
- liczba szkoleń i konferencji propagujących wiedzę na temat dziedzictwa kulturowego regionu,
- liczba szkoleń dla nauczycieli w zakresie wiedzy z zakresu dziedzictwa kulturowego regionu,
- liczba utworzonych szlaków turystycznych, ścieżek dydaktycznych,
- liczba publikacji, folderów i przewodników poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego,
- liczba zrealizowanych konkursów, wystaw, działań edukacyjnych związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego.

15. Niektóre zewnętrzne źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Ustawowy obowiązek utrzymania zabytku we właściwym stanie, co wiąże się m.in. z prowadzeniem i finansowaniem przy nim prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych spoczywa na jego posiadaczu, który dysponuje tytułem prawnym do zabytku wynikającym z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu. W przypadku jednostki samorządu terytorialnego, prowadzenie i finansowanie wspomnianych robót jest jej zadaniem własnym.

Wszystkie podmioty zobowiązane do finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków mogą ubiegać się o ich dofinansowanie ze środków m.in.:

1. Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Zasady finansowania opieki nad zabytkami określa ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (art. 71-83). Szczegółowe warunki i tryb udzielania dotacji określa Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. z 2017 r., poz. 1674).

Program operacyjny *DZIEDZICTWO KULTUROWE* realizowany jest w ramach corocznie ogłaszanych priorytetów. Celem programu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne.

Witryna internetowa: <http://www.mkidn.gov.pl>

2. Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, Departament Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych, Wydział Funduszu Kościelnego

Dotacje z Funduszu Kościelnego są udzielane wyłącznie na remonty i konserwację zabytkowych obiektów o charakterze sakralnym i to tylko na wykonywanie podstawowych prac zabezpieczających sam obiekt (w szczególności remonty dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszanie

i odgrzybianie, izolację, remonty i wymianę zużytej stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznej, odgromowej, przeciwwłamaniowej i przeciwpożarowej itp.). Z Funduszu nie finansuje się remontów i konserwacji obiektów towarzyszących (takich jak np.: dzwonnice wolnostojące, krzyże) ruchomego wyposażenia obiektów sakralnych (takich jak np.: obrazy, ikonostasy, stalle, epitafia, szaty i naczynia liturgiczne, instrumenty muzyczne, dzwony) oraz otoczenia świątyni, a także stałych elementów wystroju wewnątrz (takich jak np.: polichromie, freski, witraże i posadzki).

Witryna internetowa: <http://www.mswia.gov.pl>

3. Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu

Ze środków finansowych z budżetu państwa w części, której dysponentem jest Wojewoda Wielkopolski. W ramach środków finansowych pozostających w dyspozycji Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków można ubiegać się o dofinansowanie:

- nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, ustalonych na podstawie kosztorysu zatwierdzonego przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, które zostaną przeprowadzone w roku złożenia przez wnioskodawcę wniosku o udzielenie dotacji;
- nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, które zostały przeprowadzone w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia przez wnioskodawcę wniosku o udzielenie dotacji. Wniosek ten wnioskodawca może złożyć po przeprowadzeniu wszystkich prac lub robót przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków określonych w pozwoleniu wydanym przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Witryna internetowa: <http://www.poznan.wuoz.gov.pl>

4. Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego, Departament Kultury

Dotacje udzielane są w ramach otwartego konkursu ofert na zadania publiczne Województwa Wielkopolskiego w dziedzinie ochrony dziedzictwa kulturowego - ochrona zabytków i opieka nad zabytkami. Z budżetu Województwa Wielkopolskiego mogą być udzielane dotacje celowe na prace lub roboty przy zabytku dostępnym publicznie, posiadającym istotne znaczenie historyczne, artystyczne lub kulturowe. Dotacja może zostać udzielona do 70% ogółu nakładów na prace lub roboty. W uzasadnionych przypadkach, gdy zabytek

posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową lub gdy wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych, a także w sytuacji, gdy konieczne jest niezwłoczne podjęcie prac lub robót, może być udzielona dotacja do 100 % nakładów.

Witryna internetowa: <http://www.bip.umww.pl>

5. Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu

Na zadania związane z ochroną i kształtowaniem przyrody. Pomocą finansową mogą być objęte działania konserwatorskie i adaptacyjne polegające na:

- 1) pracach pielęgnacyjnych drzew i krzewów,
- 2) usuwaniu drzew i krzewów (w tym samosiewów), po uzyskaniu stosownego zezwolenia,
- 3) uporządkowaniu terenu po przeprowadzonych pracach,
- 4) przygotowaniu gruntu pod nasadzenia,
- 5) instalacji systemów nawadniania,
- 6) zakupie sadzonek roślin wieloletnich i ich nasadzenia,
- 7) wykonaniu trawników,
- 8) czyszczeniu lub modernizacji zbiorników wodnych i cieków,
- 9) pracach związanych z budową lub modernizacją ciągów komunikacyjnych (alejek), obiektów małej architektury (wyłącznie: ławki, kosze na śmieci, tablice edukacyjne),
- 10) pracach demontażowych i rozbiórkowych istniejących obiektów,
- 11) zakupie, montażu i instalacji oświetlenia parkowego.

Witryna internetowa: <http://www.wfosgw.poznan.pl>

Działania o charakterze strategicznym i ponadregionalnym mogą liczyć na finansowanie z funduszy europejskich, m.in.

- 1) Programu Infrastruktura i Środowisko 2014 – 2020. Główne obszary, na które zostaną przekazane środki to: gospodarka niskoemisyjna, ochrona środowiska, przeciwdziałanie i adaptacja do zmian klimatu, transport i bezpieczeństwo energetyczne, ochrona zdrowia oraz dziedzictwo kulturowe. Priorytet nr 8. Ochrona i rozwój dziedzictwa kulturowego: inwestycje w ochronę i rozwój dziedzictwa kulturowego oraz zasobów kultury, np. instytucji kultury, szkół artystycznych.

2) Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Wielkopolskiego 2014 - 2020. Program składa się z 10 Osi Priorytetowych. W ramach Osi priorytetowej IV. Środowisko, Działanie 4.4. Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego, wyznaczono następujące poddziałania oraz cele:

Poddziałanie 4.4.1. Inwestycje w obszarze dziedzictwa kulturowego regionu;

Poddziałanie 4.4.2. Wydarzenia kulturalne;

Poddziałanie 4.4.3. Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego w ramach ZIT i OSI.

Cel tematyczny: Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami;

Priorytet inwestycyjny: 6 c Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego.

Cel szczegółowy działania: Zwiększona atrakcyjność obiektów kultury regionu poprzez interwencje skierowane na inwestycje chroniące ich stan.

3) Programu rozwoju Obszarów Wiejskich 2014 - 2020. Wsparcie finansowe można uzyskać w ramach działania pn. „Ochrona zabytków i budownictwa tradycyjnego”, poddziałanie „Badania i inwestycje związane z utrzymaniem, odbudową i poprawą stanu dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego wsi, krajobrazu wiejskiego i miejsc o wysokiej wartości przyrodniczej, w tym dotyczące powiązanych aspektów społeczno-gospodarczych oraz środków w zakresie świadomości środowiskowej”.

Wymienione źródła finansowania są wskazówką dla właścicieli obiektów zabytkowych. Szczegółowe informacje dotyczące rodzaju finansowanych zadań, uprawnionych wnioskodawców, trybu składania wniosków, kryteriów oceny i warunków rozliczenia można znaleźć na stronach internetowych instytucji udzielających pomocy finansowej.

Uzasadnienie
do Uchwały Nr LXVI/370/18
Rady Gminy Łądek z dnia 6 września 2018 r.

w sprawie przyjęcia "Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Łądek na lata 2018-2021" Niniejsza uchwała jest wykonaniem zapisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. 2018 r., poz. 10), wprowadzających w art. 87 ust. 1 obowiązek sporządzenia przez wójta gminnego programu opieki nad zabytkami na okres 4 lat. Nadrzędnym celem *Programu opieki nad zabytkami gminy Łądek na lata 2018-2021* jest ukierunkowanie działań samorządu gminnego na poprawę stanu zachowania i utrzymania zasobów dziedzictwa kulturowego gminy. Szczegółowe cele wynikają z ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Cele te określone zostały następująco:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystywaniem tych zabytków,

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Łądek na lata 2018-2021 uzyskał pozytywną opinię Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu, co jest wypełnieniem art. 87 ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami i obecnie stanowi materiał do przyjęcia przez Radę Gminy Łądek.

WOJT
Artur Mietkiewicz

